

DE VOLGENDE STAP...

Een onderzoek naar de begeleiding van leerlingen in een succesvolle overgang van VSO naar MBO

Annelieke Knops & Anouk Berentsen

Studentennummers: 618560 & 618716

Opleiding: Pedagogiek - Hogeschool Arnhem en Nijmegen

DE VOLGENDE STAP...

Een onderzoek naar de begeleiding van leerlingen in een succesvolle overgang van VSO naar MBO

Begeleider:

Roelanda Wiebing

Coach HAN:

Joos Meesters

Eerste beoordelaar:

Eva Onstenk

Auteurs:

Annelieke Knops - 618560

Anouk Berentsen - 618716

Opleiding:

Pedagogiek

Hogeschool Arnhem en Nijmegen

Datum:

9 januari 2023

Versie:

1.0

Voorwoord

Voor u ligt de bachelorscriptie “De volgende stap: een onderzoek naar de begeleiding van leerlingen in een succesvolle overgang van VSO naar MBO.” In de periode van september 2022 tot begin januari 2023 zijn wij bezig geweest met het uitvoeren van dit onderzoek en schrijven van deze scriptie. Hiermee hopen wij het laatste deel van onze bachelor Pedagogiek aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen af te ronden.

Wij hebben gemerkt dat het voor onze beiden nieuw was om zo’n groot onderzoek te schrijven, waardoor we uit onze comfortzone moesten. Hierdoor zijn we wel tot nieuwe onderzoeksinzichten gekomen en hebben we veel geleerd over het doen van onderzoek en het schrijven van een scriptie. We hebben voor deze onderzoeksplek en dit onderwerp gekozen omdat dit ons beiden interesseert. In de afgelopen jaren hebben we ervaring opgedaan met deze doelgroep door stages te lopen. Daarnaast vinden we het een belangrijk maatschappelijk probleem, waar we graag ons steentje aan bij willen dragen. We hebben nieuwe inzichten gekregen met betrekking tot het maken van een succesvolle overgang voor leerlingen en wat hierin belangrijk is.

Wij willen graag onze praktijkbegeleider Roelanda Wiebing bedanken voor de begeleiding in dit onderzoeksproces. Zij heeft ons ondersteund in het op de juiste manier doorlopen van de stappen die nodig zijn en ons geholpen om verantwoorde keuzes te maken voor het onderzoek. Ook willen we onze coach Joos Meesters vanuit de HAN bedanken voor de begeleiding vanuit school en het beantwoorden van de vragen die we hadden. Ook willen we onze medestudenten bedanken voor feedback en het geven van nieuwe inzichten tijdens de coachingslessen. Daarnaast willen we alle medewerkers van Team Passend Onderwijs op het ROC Nijmegen, de medewerkers op Park Neerbosch en alle betrokken leerlingen van het ROC en Park Neerbosch bedanken voor de interessante gesprekken, het leveren van input en het ondersteunen bij ons onderzoek. Met de hulp van al deze betrokkenen zijn wij aan de juiste informatie gekomen, waardoor we nu een volledig onderzoek hebben kunnen schrijven. Daarnaast willen we de organisatie ROC Nijmegen bedanken voor het aanbieden van deze afstudeerplek.

Tot slot willen we onze dierbaren om ons heen bedanken die ons ondersteund hebben in het mentale proces van het schrijven van een scriptie. Als laatst zijn we elkaar dankbaar voor de fijne samenwerking.

Anouk Berentsen en Annelieke Knops
Nijmegen, 9 januari 2023

Samenvatting

De overgang van het voortgezet (speciaal) onderwijs naar het middelbaar beroepsonderwijs kan als een grote stap worden ervaren; zeker voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte (Schouten & Jolink, 2020). Er zijn steeds meer voortijdig schoolverlaters. Dit zijn jongeren die zonder een startkwalificatie of diploma van school gaan. Om dit te voorkomen is het belangrijk dat de overgang tussen deze twee vormen van onderwijs kleiner wordt.

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in hoe leerlingen een succesvolle overgang kunnen maken van het VSO naar het MBO en wat dit betekent voor de begeleiding. Onder begeleiding vallen alle mensen die om de leerling/student heen staan om hem/haar te ondersteunen in het maken van een succesvolle overgang en te helpen bij een goede schoolloopbaan. Hiervoor is de volgende onderzoeksvraag opgesteld:

Wat hebben eindexamenleerlingen VMBO-T van Park Neerbosch met een extra ondersteuningsbehoefte nodig om een succesvolle overgang te kunnen maken naar het ROC Nijmegen en wat betekent dit voor de begeleiding van de leerlingen?

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag heeft er een uitgebreide literatuurstudie plaatsgevonden. Ook zijn interviews afgenomen met studenten en medewerkers van ROC Nijmegen en medewerkers van de VSO school Park Neerbosch in Nijmegen. Daarnaast hebben er groepsgesprekken plaatsgevonden met leerlingen van Park Neerbosch.

Volgens geïnterviewden houdt een succesvolle overgang in dat studenten op een zo passend mogelijke plek zitten, waar de studenten begeleiding kunnen krijgen wanneer het nodig is en dat ze een haalbare opleiding volgen waarin studenten genoeg kans hebben om te slagen. De taak van de begeleiding is om studenten hierin te ondersteunen, zowel op het VSO als op het MBO. Daarnaast geven geïnterviewden aan dat begeleiding krijgen in het maken van de overgang van groot belang is en wat als ondersteunend wordt ervaren.

In hoofdstuk 1 worden de volgende onderdelen van dit onderzoek beschreven: de basistheorie, de vraagverheldering, de probleemstelling, de doelstelling, de onderzoeksvragen, het gewenste resultaat en de onderzoeksopzet.

In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader beschreven. In hoofdstuk 3 wordt de methodologie van het onderzoek besproken: de dataverzameling, het onderzoeksverloop, de data-analyse en de validiteit/betrouwbaarheid. In hoofdstuk 4 worden de resultaten aan de hand van de vier categorieën beschreven: de begeleiding, de verwachtingen, de ondersteuning en de bevindingen. Na de resultaten per categorie zal een conclusie terug te vinden zijn. In hoofdstuk 5 wordt de hoofdconclusie aan de hand van dezelfde categorieën toegelicht. Daarna is in hoofdstuk 6 de discussie terug te vinden en als laatst in hoofdstuk 7 worden de aanbevelingen beschreven die geformuleerd zijn naar aanleiding van het onderzoek.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
1. Inleiding	8
1.1 Onderwerp	8
1.2 Wat is het VSO?	8
1.3 Park Neerbosch	8
1.4 Wat is het MBO?	9
1.5 ROC Nijmegen	10
Missie en visie	10
Expertisecentrum studentbegeleiding	10
Team passend onderwijs (PaO) - ROC Nijmegen	11
'Extra' ondersteuningsbehoefte	11
Begeleiding voor studenten met een extra ondersteuningsbehoefte	12
1.6 Voortijdig schoolverlaters	12
1.7 Regionaal VSV programma	13
De vier maatregelen:	13
Maatregel 1: Samenwerken op instroom en doorstroom	13
1.8 Vraagverheldering	14
1.9 Probleemstelling	15
1.10 Doelstelling	16
1.11 Onderzoeksvraag en deelvragen	17
1.12 Gewenste resultaat	17
2. Theoretisch kader	18
2.1 Doelgroep	18
Adolescentiefase	18
Identiteitsfase	18
Kwetsbare jongeren	19
2.2 Overgang van VSO naar MBO	19
2.3 Kwetsbare positie van jongeren tijdens de overgang	20
2.4 Redenen van uitval op het MBO	21
2.5 Aanpak uitval jongeren Rijk van Nijmegen	21
2.6 Begeleiding voor een succesvolle overgang	22
Kiezen/oriënteren	22

VSO	22
MBO	22
Aanmelden	23
VSO/MBO	23
Kennismaken	23
VSO	23
MBO	23
Begeleiding op het MBO	24
Passend onderwijs	24
Wet Passend onderwijs	24
3. Methodologie	25
3.1 Dataverzameling	25
3.2 Criteria	26
3.3 Onderzoeksverloop	26
Deelvraag 1: Begeleiding	26
Deelvraag 2: Verwachtingen	26
Deelvraag 3: Ondersteuning	27
Deelvraag 4: Bevindingen	27
3.4 Data-analyse	28
3.5 Validiteit en betrouwbaarheid	28
3.6 Pedagogische relevantie	29
4. Resultaten	30
4.1 Begeleiding	30
4.2 Conclusie begeleiding	37
4.3 Verwachtingen	39
4.4 Conclusie verwachtingen	43
4.5 Ondersteuning	44
4.6 Conclusie ondersteuning	48
4.7 Bevindingen	49
4.8 Conclusie bevindingen	52
5. Hoofdconclusie	53
Begeleiding	53
Verwachtingen	53
Ondersteuning	53
Bevindingen	54
Eindconclusie	54

6. Discussie	55
7. Aanbevelingen	56
Aanbeveling rondom innovatieve product	56
Overige aanbevelingen	57
8. Literatuurlijst	58
9. Bijlagen	60
Bijlage 1: Een succesvolle overgang volgens geïnterviewden	60

1. Inleiding

Er zal gestart worden met basistheorie over het voortgezet speciaal onderwijs (VSO), het middelbaar beroepsonderwijs (MBO) en voortijdig schoolverlaters (VSV'ers). Dit zijn drie belangrijke begrippen in het onderzoek. Aan de hand van deze theorie zal de koppeling gemaakt worden naar de aanleiding, de probleemstelling en de doelstelling van het onderzoek. Verder zullen ook de organisaties ROC Nijmegen en Park Neerbosch, waar het onderzoek heeft plaatsgevonden, toegelicht worden.

1.1 Onderwerp

Het onderwerp van deze bachelorscriptie is de overgang van het VSO naar het MBO voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte.

1.2 Wat is het VSO?

Het voortgezet speciaal onderwijs is er voor leerlingen die extra specialistische ondersteuning nodig hebben. Dit kan het reguliere onderwijs niet bieden. Zo schrijft de Rijksoverheid (z.d.) welke verschillende clusters er te vinden zijn binnen het speciaal onderwijs (SO):

- Cluster 1: blinde, slechtziende leerlingen;
- Cluster 2: dove, slechthorende leerlingen of met een taal-spraakontwikkelingsstoornis;
- Cluster 3: lichamelijk gehandicapte en/of verstandelijk gehandicapte en langdurig zieke leerlingen (somatisch);
- Cluster 4: kinderen met psychische stoornissen en gedragsproblemen.

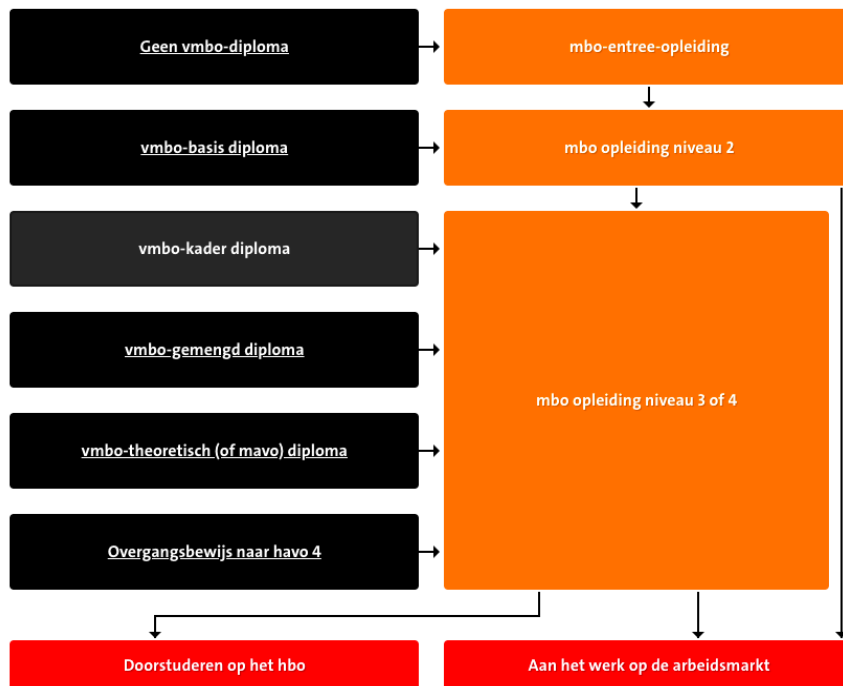
De leerlingen die aan dit onderzoek deelnemen, volgen onderwijs binnen cluster 4. Cluster 4 scholen maken deel uit van een samenwerkingsverband Passend Onderwijs. Binnen dit samenwerkingsverband worden er afspraken gemaakt over het doorverwijzen van leerlingen naar het SO of VSO. De leerling krijgt dan een toelaatbaarheidsverklaring (Rijksoverheid, z.d.).

1.3 Park Neerbosch

Park Neerbosch is een speciaal voortgezet onderwijs school voor leerlingen vanaf 12 jaar woonachtig in de regio's Nijmegen, Oss en Tiel. Leerlingen kunnen doorstromen naar het MBO, regulier VO, HBO of een andere bestemming passend voor de leerling. In de eerste twee jaar van het onderwijs wordt een brede basisvorming aangeboden met aansluitend een uitstroom gericht op een VMBO-T of HAVO-diploma. Er wordt aandacht besteed aan samenwerken en met anderen omgaan, plannen, organiseren en informatie beter leren begrijpen. Er wordt gekeken naar wat de leerling wil, wat die kan en wat hij/zij al weet. Ze geloven in ieders talenten en vinden dat ook erg belangrijk binnen de organisatie (Park Neerbosch, z.d.)

1.4 Wat is het MBO?

Figuur 1: Stroomschema 'Doorstromen naar het mbo'

Opmerking. Overgenomen uit *Een MBO-opleiding kiezen* door ROC Nijmegen, z.d. (<https://www.roc-nijmegen.nl/mbo-opleidingen>). Copyright z.d., ROC Nijmegen.

Het MBO staat voor Middelbaar Beroepsonderwijs. Dit onderwijs wordt aangeboden op een zogenaamd Regionaal Opleidingscentrum (ROC). In het MBO bestaan vier niveaus, zoals beschreven is door ROC Nijmegen, (z.d.-a): niveau 1; entreeopleiding, niveau 2; basisberoepsopleiding, niveau 3; vakopleiding, niveau 4; middenkaderopleiding.

Naast de verdeling in niveaus zijn de mbo opleidingen onderverdeeld in een aantal sectoren, waaronder: economie, techniek en zorg & welzijn. Verder hebben leerlingen de keuze uit twee verschillende leerwegen; een beroepsbegeleidende (BBL) of beroepsopleidende (BOL) leerweg. Een BBL-opleiding bestaat voor het grootste gedeelte van de tijd uit werken in een bedrijf en één dag onderwijs op school. Dit komt overeen met minstens 60% van de studietijd werken bij een erkend leerbedrijf. Een BOL-opleiding bestaat voornamelijk uit onderwijs op school en een bepaalde periode stage. Dit bedraagt tussen de 60% en 20% van de studietijd (ROC Nijmegen, z.d.-b)

Binnen dit onderzoek wordt er gekeken naar de overgang van leerlingen afkomstig van VMBO-T met uitstroomprofiel niveau 3/4 MBO. De respondenten volgen verschillende opleidingen en leerwegen binnen het ROC Nijmegen.

1.5 ROC Nijmegen

Missie en visie

Het afstudeeronderzoek wordt uitgevoerd binnen het ROC Nijmegen. ROC Nijmegen beschrijft haar missie als volgt: "ROC Nijmegen biedt studenten de kans om succesvol mee te doen, nu en later" (ROC Nijmegen, z.d.-e).

De visie van ROC Nijmegen (z.d.-e) is: "Het is onze ambitie een perfecte match te creëren tussen wat de individuele student kan en wil en wat de regio vraagt". Dit wordt op verschillende manieren gedaan:

- Ons onderwijs biedt loopbaanperspectief
- We bieden kansen voor de ontwikkeling van ieders talent
- Leren en werken zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden
- Opleiden doen we samen met werkvelden in de regio
- Wij zijn professionals die up-to-date zijn en blijven
- Met onze aandacht, respect en passie zijn we een voorbeeld voor onze studenten

Expertisecentrum studentbegeleiding

Studentbegeleiding vindt allereerst plaats vanuit de onderwijsteams. In aanvulling daarop biedt het Expertisecentrum Studentbegeleiding een samenhangend pakket van meer specialistische vormen van begeleiding. De specialisten van het Expertisecentrum werken samen met externe deskundigen/hulpverleners (ROC Nijmegen, z.d.-c).

Figuur 2: Organogram van Expertisecentrum Studentbegeleiding

Opmerking. Overgenomen uit Expertisecentrum door ROC Nijmegen, z.d. (<https://hi.roc-nijmegen.nl/weten-en-regelen/onderwerpen/studentbegeleiding/expertisecentrum>). Copyright z.d., ROC Nijmegen.

Team passend onderwijs (PaO) - ROC Nijmegen

Studenten met een extra ondersteuningsvraag worden begeleid door medewerkers van het team Passend Onderwijs (PaO). Het team PaO valt binnen het ROC Nijmegen onder het Expertisecentrum studentbegeleiding (ROC Nijmegen, z.d.-c).

Het team Passend Onderwijs wordt gevormd door verschillende professionals met een brede diversiteit aan ervaring, opleiding, kennis en deskundigheid. Als team zijn ze verantwoordelijk voor verschillende aspecten:

- Docenten begeleiding en bijdragen aan het optimaliseren van passend onderwijzen.
- Ervoor zorgen dat de extra ondersteuning wordt uitgevoerd en dat er oog is voor kwaliteitsontwikkeling.
- Het zoeken, behouden en maken van samenwerkingsrelaties met de verschillende ketenpartners.

Wanneer de student extra ondersteuning krijgt, biedt het team PaO dit aan samen met het onderwijsteam; bij voorkeur in de eigen leeromgeving van de student. De belangrijkste aspecten hiervan zijn:

- Gebruik maken van de verschillende hulpbronnen van de student.
- Ervoor zorgen dat studenten meer eigen initiatief tonen.
- Ondersteunen bij de eigen ontwikkeling en ontwikkelkracht van de student.
- Het gebruiken en zoeken van praktische oplossingen die de leerlingen in het onderwijs kunnen ondersteunen (ROC Nijmegen, z.d.-d).

Op dit moment biedt het team PaO voor aanmelders met een extra ondersteuningsbehoefte al een aantal dingen, namelijk: een ondersteuningsgesprek, deelname aan wendagen, advisering en voorlichting aan toekomstige studenten en er is een samenwerking met de VSO scholen en het samenwerkingsverband in de regio (ROC Nijmegen, z.d.-d).

‘Extra’ ondersteuningsbehoefte

Medewerkers van team PaO begeleiden studenten met een extra ondersteuningsbehoefte. Het begrip ‘extra ondersteuningsbehoefte’ wordt omschreven als ‘het nodig hebben van extra ondersteuning om het onderwijs te volgen, een diploma te behalen en de overgang naar de arbeidsmarkt of vervolgonderwijs te maken’. Het woord ‘extra’ betekent dat de basisondersteuning niet volstaat. Het gaat dan om studenten die deze extra begeleiding nodig hebben vanwege hun ziekte, ontwikkelingsprobleem, ontwikkelingsstoornis, gedragsprobleem, beperking (omkeerbaar of langdurig van aard) of vermoeden daarvan. De extra ondersteuning wordt op het ROC geboden wanneer en zolang er aanleiding voor is, in samenwerking met het onderwijsteam (ROC Nijmegen, z.d.-d).

Begeleiding voor studenten met een extra ondersteuningsbehoefte

Wanneer de student lessen volgt op het ROC wordt er voor studenten met een extra ondersteuningsvraag het volgende aangeboden:

- Advisering, signalering en realisering van de extra ondersteuning.
- De eerste week voor de start van het eerste leerjaar vindt er een introductiebijeenkomst plaats.
- Advies, onderzoek en verwijzing bij uitval.
- Er wordt een warme overdracht verzorgd voor belanghebbenden van de leerling.
- Er is een programma genaamd 2study: studie-ondersteuning voor leerlingen met leerproblemen die structureel van aard zijn en tot stand zijn gekomen door een ziekte, beperking, stoornis of vermoedens daarvan (ROC Nijmegen, z.d.-d).

1.6 Voortijdig schoolverlaters

Voortijdig schoolverlaters zijn jongeren die zonder startkwalificatie het onderwijs voortijdig verlaten (CBS, z.d.). Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) heeft door de jaren heen VSV cijfers verzameld per MBO instelling in de vorm van factsheets. Deze worden door DUO twee keer per jaar gemaakt op basis van beschikbare voorlopige en definitieve cijfers van het aantal voortijdig schoolverlaters (Dienst Uitvoering Onderwijs, 2022).

In onderstaande tabellen zijn de cijfers rondom VSV op het ROC Nijmegen in kaart gebracht. Er wordt binnen het onderzoek gekeken naar MBO niveau 3 en niveau 4. In de tabel is te zien dat de cijfers op het ROC Nijmegen lager zijn dan het landelijk gemiddelde, echter blijft er voor de organisatie een verantwoordelijkheid om te werken naar de procentuele VSV-streefnorm die nog niet gehaald wordt. Daarnaast is in de tweede tabel te zien dat er een blijvende hoeveelheid VSV is.

Tabel 1: VSV naar niveau

norm categorie	deelnemers	vsv'ers	vsv%	landelijk vsv%	vsv% streef-norm
mbo niveau 1	231	56	24,24%	20,59%	26,20%
mbo niveau 2	1.208	94	7,78%	8,64%	8,45%
mbo niveau 3	1.642	55	3,35%	3,74%	3,10%
mbo niveau 4	4.717	116	2,46%	2,92%	2,55%
vavo	136	14	10,29%	8,94%	-
totaal	7.934	335	4,22%	4,68%	

Opmerking. Overgenomen uit 25PN ROC Nijmegen eo: MBO Factsheet, schooljaar 2019-2020. Nieuwe voortijdige schoolverlaters definitieve cijfers versie 2 (p. 3) door Dienst Uitvoering Onderwijs, 2022, (<https://duo.nl/open Onderwijsdata/images/25pn-roc-nijmegen-2019-2020.pdf>)

Tabel 2: VSV naar norm categorie (streefnormen)

norm categorie	2017-2018			2018-2019			2019-2020		
	vsv% instelling	landelijk vsv%	vsv% norm	vsv% instelling	landelijk vsv%	vsv% norm	vsv% instelling	landelijk vsv%	vsv% norm
mbo niveau 1	34,69%	23,27%	27,50%	39,66%	23,26%	26,40%	24,24%	20,59%	26,20%
mbo niveau 2	10,10%	9,47%	9,40%	10,63%	10,12%	8,60%	7,78%	8,64%	8,45%
mbo niveau 3	4,04%	3,87%	3,50%	3,84%	4,21%	3,20%	3,35%	3,74%	3,10%
mbo niveau 4	3,60%	3,34%	2,75%	3,17%	3,52%	2,70%	2,46%	2,92%	2,55%
vavo	13,93%	10,44%	-	8,27%	10,28%	-	10,29%	8,94%	-

Opmerking. Overgenomen uit 25PN ROC Nijmegen eo: MBO Factsheet, schooljaar 2019-2020. Nieuwe voortijdige schoolverlaters definitieve cijfers versie 2 (p. 4) door Dienst Uitvoering Onderwijs, 2022 (<https://duo.nl/open Onderwijsdata/images/25pn-roc-nijmegen-2019-2020.pdf>).

1.7 Regionaal VSV programma

Rijk van Nijmegen streeft ernaar dat zoveel mogelijk jongeren een startkwalificatie halen (een diploma op mbo niveau 2, havo of vwo-diploma), maar helaas lukt dat niet bij iedereen. Om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk jongeren met een startkwalificatie het onderwijs verlaten is er een regionaal programma ontwikkeld. Binnen dit programma worden vier maatregelen uitgewerkt die door de betrokken organisaties uitgevoerd moeten worden. ROC Nijmegen is een van deze organisaties. Maatregel 1 zal verder toegelicht worden, omdat het onderzoek gestart is vanuit het werken aan maatregel 1 binnen het ROC (Rijk van Nijmegen, 2020).

De vier maatregelen:

1. Samenwerken op instroom en doorstroom.
2. Versterken van zorgteams op school.
3. Tijdelijke opvangvoorzieningen aanbieden.
4. Blijvend contact na onderwijs.

Maatregel 1: Samenwerken op instroom en doorstroom

- Sturen op tijdig in- en uitschrijven, goed invullen van Digitaal Doorstroomdossier (DDD).
- Goede (doorlopende) loopbaanoriëntatie en -begeleiding in het VO én in het MBO.
- Systemen zijn op orde en worden doorontwikkeld (Intergrip: 'overgang en digitaal doorstroomdossier', koppeling met leerplicht en Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC).
- Goede start in het MBO door middel van: warm welkom, studiekeuzeadvies, startgesprek, studieloopbaanbegeleiding tijdens de opleiding (Rijk van Nijmegen, 2022).

Er wordt extra gefocust op kwetsbare jongeren; jongeren met een verhoogd risico op VSV omdat de structurele aanpak in en tussen de scholen nog kwetsbaar is in de praktijk. Denk hierbij aan:

- Het hebben van goede onderwijsarrangementen en doorlopende leerlijnen tussen het V(S)O en het MBO.
- Het aanbieden van doorstroomcoaches voor kwetsbare doorstromers. Zij begeleiden de overstap van een leerling.
- Samen afspraken maken over doorlopende begeleidingsvormen tussen het V(S)O en het MBO, wat betreft passend onderwijs (Rijk van Nijmegen, 2022).

1.8 Vraagverheldering

In verband met de blijvende hoeveelheid VSV is ROC Nijmegen in januari 2022 gestart met de pilot 'Next level; studeren in het MBO'. Het doel van deze pilot is om een professioneel en samenhangend aanbod te ontwikkelen, waarin toekomstige studenten van het V(S)O worden voorbereid op het studeren op het ROC. De aanleiding om de aansluiting van het V(S)O naar het MBO te verbeteren komt voort uit een belangrijk doel dat ROC Nijmegen nastreeft: het voorkomen van voortijdig schoolverlaters (VSV). Hieraan wordt op regionaal niveau samengewerkt met V(S)O scholen, gemeenten, Werkbedrijf en binnen ROC Nijmegen zelf. Hiermee wil het ROC Nijmegen voorkomen dat studenten vastlopen en uitvallen. Deze pilot loopt tot en met 1 januari 2023. De pilot bestaat uit verschillende onderdelen:

- Voorlichting op V(S)O.
- Rondleiding op ROC Nijmegen voor studenten en docenten.
- Het monitoren van studenten vanaf de start van het schooljaar; contact met en overdracht aan medewerkers van het team PaO en de doorstroomcoaches.
- Onderwijs van het V(S)O gedeeltelijk op het MBO organiseren om de overgang gefaseerd te laten plaatsvinden (ROC Nijmegen, persoonlijke communicatie, 15 september 2022).

De vraag voor dit onderzoek is tot stand gekomen om de gestarte pilot te ondersteunen zodat er nog meer inzichten verkregen kunnen worden met betrekking tot de overgang van het V(S)O naar het MBO.

1.9 Probleemstelling

Zoals in de situatieschets naar voren komt, is het aantal VSV zowel landelijk als op het ROC Nijmegen een belangrijk punt van aandacht.

"Het is nu dus een onderwerp echt vanuit de VSV maatregelen, maatregel 1. Dus de overgang van VSO naar MBO, door daarover in gesprek te zijn met de verschillende VSO- scholen" (respondent 1, persoonlijke communicatie, 8 november 2022).

In de huidige situatie is te zien dat de overgang naar het MBO voor leerlingen afkomstig van het VSO erg ingewikkeld kan zijn. Dit wordt aangegeven door verschillende betrokkenen binnen het onderzoek, zowel door medewerkers Passend Onderwijs van ROC Nijmegen als de decaan en docenten van Park Neerbosch.

"Ik zie dat de stap gewoon heel erg groot is. Dat er veel van ze verwacht wordt, in verhouding met de school waar ze vanaf komen. Dan gaat het bijvoorbeeld om dingen zoals plannen/organiseren, initiatief nemen, zelfstandig huiswerk moeten maken, qua locatie grootschalig. In ieder geval voor die groep. Ik denk dat het überhaupt wel een grote stap is, voor iedereen zeg maar, maar voor hen is het net alsof daar nog een plusje bovenop komt" (respondent 4, persoonlijke communicatie, 1 december 2022).

Ook wordt in de literatuur omschreven dat de overgang van het VSO naar het MBO voor veel leerlingen een grote stap is, met name voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte. Het risico van uitvallen of vastlopen voor deze groep is twee keer zo groot als bij 'reguliere' MBO studenten (Schouten & Jolink, 2020).

Er wordt in beide organisaties hard gewerkt in de samenwerking en apart van elkaar om voor de leerlingen van Park Neerbosch een zo goed en succesvol mogelijke overgang te creëren. Echter geven beide partijen aan dat ze te weinig zicht hebben op wat leerlingen zelf belangrijk vinden in het maken van een succesvolle overgang naar het MBO. Ze hopen door inzicht te krijgen in wat de leerling ervaart, de aansluiting tussen beide organisaties te verbeteren.

1.10 Doelstelling

Het doel van de praktijkverbetering is om de aansluiting van het V(S)O naar MBO te verbeteren waardoor de overgang van de middelbare school naar het beroepsonderwijs succesvol verloopt. Dit is gericht op studenten met een extra ondersteuningsbehoefte; de doelgroep van passend onderwijs (respondent 1, persoonlijke communicatie, 1 september 2022). Daarnaast is het voorkomen/verminderen van VSV (Voortijdig Schoolverlaters) een belangrijk aspect van de praktijkverbetering.

Het is belangrijk om erachter te komen wat de behoeften zijn van de leerlingen in het maken van de overgang. Er zal gekeken worden naar de verwachtingen van de leerlingen die de overgang gaan maken naar het MBO, maar ook hoe er door leerlingen wordt teruggekeken op deze overgang. Wat had er volgens hen beter gekund, wat ging er goed en hoe doen ze het nu op het MBO? Door met leerlingen hierover in gesprek te gaan en vanuit hun perspectief te kijken zullen de knelpunten in deze overgang duidelijk worden.

Daarnaast wordt er gekeken naar de VSO-school Park Neerbosch en welke begeleiding daar op dit moment al geboden wordt om de leerlingen zo goed mogelijk voor te bereiden op het maken van de overgang. Daarnaast is er gekeken naar wat er op het ROC gedaan wordt om de leerlingen te begeleiden na het maken van de overgang en wat er gedaan wordt om ze verder op weg te helpen. Hierin wordt er nog expliciet gekeken naar wat leerlingen met een ondersteuningsbehoefte aan extra begeleiding kunnen krijgen. Door de huidige situatie van Park Neerbosch en ROC Nijmegen naast elkaar te zetten, worden verbeterpunten geformuleerd.

1.11 Onderzoeksvraag en deelvragen

Vanuit de probleemstelling en doelstelling zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld.

Hoofdvraag: *Wat hebben eindexamenleerlingen VMBO-T van Park Neerbosch met een extra ondersteuningsbehoefte nodig om een succesvolle overgang te kunnen maken naar het ROC Nijmegen en wat betekent dit voor de begeleiding van de leerlingen?*

Deelvraag 1: *Hoe worden leerlingen uit de examenklassen VMBO-T van Park Neerbosch begeleid om de overgang te kunnen maken naar het ROC Nijmegen?*

Deelvraag 2: *Wat zijn de verwachtingen van begeleiders en van leerlingen uit de examenklassen VMBO-T van Park Neerbosch die de overgang gaan maken naar het ROC Nijmegen?*

Deelvraag 3: *Welke ondersteuning biedt de begeleiding van het ROC Nijmegen aan eerstejaars studenten met een extra ondersteuningsbehoefte die de overgang vanuit Park Neerbosch hebben gemaakt?*

Deelvraag 4: *Wat zijn de bevindingen van studenten op het ROC Nijmegen na het maken van de overgang vanuit Park Neerbosch?*

1.12 Gewenste resultaat

Er wordt verwacht dat er met de uitkomsten van het onderzoek een passend advies kan worden gegeven aan het ROC Nijmegen, team PaO wat bijdraagt aan de praktijkverbetering. Dit passend advies zal tot stand komen door middel van de uitkomsten van gesprekken met leerlingen/studenten, de huidige en gewenste situatie en een onderbouwing vanuit de literatuur. Aan de hand van de onderzoeksresultaten wordt er in samenspraak met de organisatie een product ontworpen. Op deze manier wordt ervoor gezorgd dat dit product naar verwachting goed implementeerbaar en bruikbaar is. Het onderzoek is geslaagd op het moment dat de onderzoekers een goed inzicht hebben gekregen in de situatie, hierdoor een passend advies kunnen geven aan de organisatie en daarbij een product kunnen ontwikkelen dat aansluit en door de betrokken wordt gezien als bruikbaar en implementeerbaar.

2. Theoretisch kader

In het theoretisch kader wordt gestart met een omschrijving van de doelgroep binnen het onderzoek. Daarna zal er gekeken worden naar de overgang van het VSO naar het MBO, de kwetsbare positie van jongeren op dit moment, de redenen dat jongeren kunnen uitvallen, wat belangrijk is in de aanpak van uitval bij jongeren en wat de begeleiding kan doen in het ondersteunen van de leerling/student.

2.1 Doelgroep

In het onderzoek worden leerlingen benaderd die de overgang maken naar het MBO of al gemaakt hebben. Deze jongeren zijn allemaal tussen de vijftien en twintig jaar oud.

Adolescentiefase

Jongeren in de leeftijdscategorie vijftien en negentien jaar vallen volgens Feldman in de 'adolescentiefase'. De adolescentiefase is de fase tussen de kindertijd en de volwassenheid in. Het begint vlak voor de tienerjaren en eindigt net daarna. Deze fase is niet duidelijk afgebakend. Dit komt omdat de maatschappij deze periode op een bepaalde manier ziet; volgens de maatschappij worden adolescenten niet meer gezien als kinderen maar ook nog niet als volwassenen. In deze periode vinden er voor adolescenten grote fysieke, sociale en cognitieve veranderingen plaats (Feldman, 2016, p. 412).

Identiteitsfase

Volgens Erikson (1963) valt de doelgroep van het onderzoek binnen het stadium 'Identiteit versus identiteitsverwarring'. In dit stadium proberen jongeren erachter te komen wie ze zijn en wat hen uniek maakt ten opzichte van anderen. Dit kunnen ze steeds genuanceerder vanwege de cognitieve vooruitgang in de adolescentiefase. Ze proberen te zoeken naar hun sterke en zwakke punten en daarbij stellen ze vast welke rol hen het beste past in hun toekomstige leven. Jongeren proberen in dit zoekproces verschillende keuzes of rollen uit om te zien of deze goed aansluiten bij de capaciteiten die ze bezitten en het zelfbeeld dat ze hebben. Door keuzes te maken met betrekking tot hun beroepsmatige, persoonlijke, politieke en seksuele overtuigingen proberen ze te begrijpen wie ze zijn (Feldman, 2016, p. 475).

Het kiezen van een opleiding is een belangrijk aspect in de identiteitsfase. Volgens Ginzberg (1972, in Feldman, 2016, p. 464) doorlopen mensen in deze fase verschillende stadia: de fantasieperiode (tot elf jaar), de tentatieve periode (begint in de adolescentiefase) en de realistische periode (de jongvolwassenen). Kijkend naar de doelgroep in het onderzoek zitten de jongeren op dit moment in de tentatieve periode. Dit houdt in dat praktische overwegingen mee gaan spelen in het maken van een beroepskeuze. Jongeren beginnen op een realistische manier na te denken over de eisen van beroepen en denken na of hun eigen capaciteiten daarop aansluiten. Ze kijken wat hun eigen persoonlijke waarden en doelstellingen zijn en hoe een specifiek beroep daarop aansluit.

Kwetsbare jongeren

Op sommige momenten in het leven zijn jongeren kwetsbaar. Kwetsbaarheid staat voor iemands individuele kenmerken. Denk hierbij aan erfelijke aanleg, processen tijdens de zwangerschap die hierop van invloed zijn of een combinatie van deze twee. Alle risicofactoren buiten het individu kunnen stress veroorzaken. Alleen kwetsbaarheid hoeft niet te leiden tot het ontwikkelen van een stoornis bij iemand, maar onder invloed zijn van stress heeft daar een grote invloed op. Kinderen zonder kwetsbaarheden kunnen wel met deze stress omgaan en ontwikkelen geen gedragsstoornis (Jakop & Van Hintum, 2019, p. 270).

In het onderwijs wordt gesproken over leerlingen/studenten met een extra ondersteuningsbehoefte. Het begrip 'extra ondersteuningsbehoefte' wordt omschreven als het nodig hebben van extra ondersteuning om het onderwijs te volgen, een diploma te behalen en de overgang naar de arbeidsmarkt of vervolgonderwijs te maken. Het woord 'extra' betekent dat de basisondersteuning niet volstaat. Het gaat dan om leerlingen/studenten die deze extra begeleiding nodig hebben vanwege hun ziekte, ontwikkelingsprobleem, ontwikkelingsstoornis, gedragsprobleem, beperking (omkeerbaar of langdurig van aard) of vermoeden daarvan (ROC Nijmegen, 2020). Ook het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs (ECIO) omschrijft een extra ondersteuningsbehoefte als studenten die belemmeringen ondervinden vanwege een functiebeperking, psychische klachten, chronische ziekte, zwangerschap, jong ouderschap, bijzondere familieomstandigheden of gendertransitie (ECIO, 2020).

2.2 Overgang van VSO naar MBO

Jongeren die vanuit het VSO naar het MBO doorstromen doorlopen een aantal stappen. Om deze weg in kaart te brengen, heeft ECIO (2020) een roadmap gemaakt aan de hand van sleutelmomenten, waarin de overgang wordt weergegeven. Aan elk sleutelmoment zijn nieuwe uitdagingen verbonden. De stappen die de jongere doorloopt zijn als volgt: 1) kiezen, 2) aanmelden, 3) kennismaken, 4) betalen, 5) begeleiden, 6) punten halen, 7) leren in de praktijk, 8) studeren, 9) stagelopen, 10) naar het buitenland, 11) werken, 12) afstuderen, 13) de volgende stap. De sleutelmomenten zijn tot stand gekomen in gesprek met de MBO raad en een aantal MBO instellingen. Ook is de projectgroep 'Mens Centraal' vanuit de Rijksoverheid bij de totstandkoming van dit document betrokken geweest en hebben zij meegedacht over het thema 'gaan studeren' (respondent 7, persoonlijke communicatie, 29 november 2022).

Figuur 3: Sleutelmomenten voor studieproces in kaart.

Opmerking. Overgenomen uit *Sleutelmomenten voor studieproces in kaart* door ECIO, 2020. (<https://ecio.nl/sleutelmomenten-studieproces-in-kaart-studenten/>). Copyright 2020, ECIO.

2.3 Kwetsbare positie van jongeren tijdens de overgang

Uit onderzoek is gebleken dat de overgang naar vervolgonderwijs een kwetsbaar moment is voor leerlingen vanuit het praktijkonderwijs, VSO, VMBO en HAVO met een extra ondersteuningsbehoefte. Het risico van uitvallen of vastlopen is voor hen twee keer zo groot als voor 'reguliere' MBO studenten, met name in het eerste jaar (Schouten & Jolink, 2020). Zo geeft ook het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (z.d.) aan dat deze jongeren die de overgang maken vaak kwetsbaar zijn. Jongeren die meer praktisch zijn ingesteld, moeite hebben met het schoolse leren, negatieve ervaringen hebben met het onderwijs of moeite hebben met het vinden van een plek in de maatschappij, voelen zich minder op hun plek op school. Dit geldt vaak voor leerlingen afkomstig van het PRO en VSO (Fermin, 2019).

Er is daarom ook sprake van een hoog percentage uitvallers in het mbo. Als er gekeken wordt naar de doelgroep binnen het onderzoek blijkt dat op mbo op niveau drie ongeveer een kwart van de studenten met een vso-achtergrond ongediplomeerd het onderwijs verlaat, bij niveau vier loopt dit zelfs op tot ongeveer 30 procent (Inspectie van het Onderwijs, 2022). Het aantal jongeren zonder startkwalificatie neemt af, maar er zijn elk jaar toch nog veel jongeren die het onderwijs voortijdig verlaten. In het schooljaar 2017-2018 waren dit landelijk ruim 25.000 jongeren. Daarbij is de werkloosheid onder jongeren zonder startkwalificatie nog twee keer zo groot dan bij jongeren met een startkwalificatie (Fermin, 2019).

2.4 Redenen van uitval op het MBO

Er zijn volgens Schouten & Jolink (2020) verschillende oorzaken waarom jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte uitvallen op het MBO:

- De student heeft een studie gekozen waarvan uiteindelijk toch blijkt dat deze niet bij hem past.
- De student is onvoldoende voorbereid op de studiehouding die nodig is op het MBO. Er wordt een grotere mate van zelfstandigheid van de student verwacht, dan in het VSO, VMBO, etcetera.
- Het beeld dat de student heeft van het beroep komt niet overeen met de werkelijkheid.
- De student is in de zomerperiode afgehaakt en dit wordt niet of te laat opgemerkt of opgepakt.
- De communicatie tussen de school van herkomst en de toekomstige school van de student is onvoldoende; er ontbreekt een moment van warme overdracht.
- Binnen het V(S)O is er niet voldoende kennis over het MBO en andersom.
- De student heeft bij de start van zijn opleiding zijn extra ondersteuningsbehoefte niet kenbaar gemaakt op het MBO. De student zal daardoor een normaal aanmeldings- en intakeproces doorlopen. Dit is vaak voor een student met een extra ondersteuningsbehoefte niet genoeg, waardoor er een risico kan bestaan dat er onvoldoende ondersteuning georganiseerd wordt op het MBO.
- Elk MBO heeft haar eigen ondersteuningsstructuur. Dit is voor de student met zijn extra ondersteuningsbehoefte en zijn begeleiding op de school van herkomst vaak niet duidelijk.
- Binnen het MBO is er te weinig flexibiliteit om de student te ondersteunen in het behalen van zijn diploma. Denk aan mogelijkheden voor maatwerk, meer instroommomenten per studiejaar en het behalen van deelcertificaten.
- Binnen beide instellingen, VSO en MBO, wordt in verschillende talen gesproken.

2.5 Aanpak uitval jongeren Rijk van Nijmegen

Jongeren zijn verplicht om tot hun achttiende jaar onderwijs te volgen als ze nog geen startkwalificatie hebben. Een startkwalificatie houdt in dat een jongere een diploma op havo, vwo of mbo-2 bezit. Een uitgangspunt is dat jongeren vanaf hun achttiende levensjaar verder gaan leren of gaan werken. Wanneer een jongere vroegtijdig het onderwijs verlaat, leidt dit tot een grotere kans op langdurige werkloosheid (Feldman, 2016, p. 458).

Het uitgangspunt van het Rijk van Nijmegen is dat verschillende partijen samenwerken om jongeren in staat te stellen om alsnog een startkwalificatie te behalen, ze op school te houden, ze te begeleiden naar werk of naar een andere passende plek (Rijk van Nijmegen, 2021). In Nijmegen is Bureau Leerplicht verantwoordelijk voor de monitoring van alle jongeren tot en met 23 jaar oud. Aan de hand van ondersteuning en begeleiding naar school, werk en/ of zorg worden kwetsbare jongeren begeleid. Dit wordt niet alleen door Bureau Leerplicht gedaan, maar in nauwe samenwerking met de verschillende omliggende scholen, gemeenten en werkbedrijven. De prioriteit van de samenwerking tussen de zorg en het onderwijs is sinds 2019 verhoogd (Rijk van Nijmegen, 2021). Uit onderzoek van de OESO bleek dat het percentage voortijdig schoolverlaters 12% hoger was in Nederland dan in omliggende landen (Feldman, 2016, p. 458).

2.6 Begeleiding voor een succesvolle overgang

In paragraaf 2.2 zijn de sleutelmomenten die een leerling doorloopt in het maken van de overgang en zijn verdere schoolcarrière benoemd. Binnen het onderzoek zijn de sleutelmomenten; kiezen, aanmelden, kennismaken en begeleiden het meest van belang. Deze worden daarom hieronder verder toegelicht. Er zal worden ingezoomd op wat belangrijk is voor de toekomstige student en wat de begeleiding hierin met en voor de leerling kan doen.

Kiezen/oriënteren

Wanneer een leerling een beroepskeuze moet gaan maken, is het voor de leerling ondersteunend als hij/zij wordt begeleid in het zoeken van een juiste opleiding die passend is bij de leerling.

VSO

Het VSO zal ervoor moeten zorgen dat er een loopbaanoriëntatie- programma is, waarin de leerling gestimuleerd wordt om zelf op verkenning te gaan. Belangrijk voor het VSO is om hierover met de leerling in gesprek te gaan en het netwerk hierbij te betrekken. Verder moet de leerling een duidelijk en een realistisch beeld hebben van welke vaardigheden er van hem verwacht worden in het beroep. Dit kan de leerling doen door te kijken naar zijn eigen kwaliteiten en mogelijkheden en of deze passend zijn bij het toekomstige beroep (Steunpunt Passend Onderwijs en Kennispunt Passend Onderwijs MBO, z.d.). Naast dat de leerling een goed beeld moet hebben van de opleiding en het beroep, is het ook van belang dat de leerling een inschatting kan maken van de mate van zelfstandigheid en de studiehouding die van hem verwacht worden op het MBO (Schouten & Jolink, 2020).

MBO

Het MBO heeft als taak om een oriëntatie te organiseren voor leerlingen. Hierbij kan gedacht worden aan snuffelstages, meeloopdagen, op het VSO voorlichting geven over de opleidingen, enzovoort. Belangrijk is ook dat het MBO in gesprek gaat met de leerling op het moment dat zij denken dat de opleiding of het toekomstige beroep wat eraan verbonden is niet passend is (Steunpunt Passend Onderwijs en Kennispunt Passend Onderwijs MBO, z.d.).

Aanmelden

Het is belangrijk dat tijdens de aanmelding van de student de ondersteuningsbehoefte al gedeeld wordt met het MBO. Als de student tijdig zijn belemmeringen kenbaar maakt en aangeeft wat hij nodig heeft, is de kans op studiesucces groter (Schouten & Jolink, 2020). Er kan echter ook een reden zijn dat de leerling zijn ondersteuningsbehoefte niet meldt bij zijn nieuwe school. De leerling wil graag met een schone lei beginnen, geen label hebben, bang zijn om anders behandeld te worden of niet toegelaten te zullen worden tot de opleiding die hij graag wil volgen (Schouten & Jolink, 2020).

Daarnaast is het van belang dat medewerkers van het VSO en de leerling op de hoogte zijn van de ondersteuningsstructuur op het MBO (Steunpunt Passend Onderwijs en Kennispunt Passend Onderwijs MBO, z.d.).

VSO/MBO

Het belang van het delen van de ondersteuningsbehoefte moet wel met de leerling en zijn netwerk besproken worden, zowel vanuit het VSO als het MBO (Steunpunt Passend Onderwijs en Kennispunt Passend Onderwijs MBO, z.d.).

Dat betekent ook dat medewerkers van het VSO op de hoogte zijn van de ondersteuningsstructuur op het MBO. Op deze manier kan de leerling de juiste informatie vooraf gegeven worden. Het MBO zal deze dan ook duidelijk moeten communiceren met het VSO en de toekomstige leerling (Steunpunt Passend Onderwijs en Kennispunt Passend Onderwijs MBO, z.d.).

Kennismaken

Een goede kennismaking is de start van een goed begin. Er zal vooraf aan de start van de opleiding een intake (ondersteuningsgesprek) moeten plaatsvinden met de toekomstige student met een extra ondersteuningsbehoefte, waarin de ondersteuningsbehoefte besproken kan worden. De toekomstige student heeft nu de mogelijkheid om te bespreken welke dingen juist niet/wel voor hem werken (Steunpunt Passend Onderwijs en Kennispunt Passend Onderwijs MBO, z.d.)

VSO

Het is vanuit het VSO belangrijk om relevante/noodzakelijke informatie te delen met de toekomstige MBO-opleiding van de leerling. Zo kan de leerling op zijn nieuwe opleiding ook de juiste begeleiding krijgen. Daarnaast is het ook goed als een medewerker van het VSO aansluit bij een intakegesprek van een leerling op het MBO (Steunpunt Passend Onderwijs en Kennispunt Passend Onderwijs MBO, z.d.)

MBO

Het MBO zal een intakegesprek moeten verzorgen, waarin de ondersteuningsbehoefte besproken wordt (Steunpunt Passend Onderwijs en Kennispunt Passend Onderwijs MBO, z.d.).

Begeleiding op het MBO

Passend onderwijs

Passend onderwijs betekent een zo'n passend mogelijke plek voor de student binnen het onderwijs. Binnen het MBO zijn er geen bijzondere onderwijsvormen waarin de student intensieve of specialistische begeleiding kan krijgen. Het onderwijs op het reguliere MBO zal daarom zo ingericht moeten worden, dat er vanaf de start al rekening wordt gehouden met de student en zijn eventuele extra ondersteuningsbehoefte. Belangrijk hierin is dat het MBO de student adviseert over een opleiding, waarin hij/zij ook kansrijk kan zijn (Kennispunt Passend Onderwijs MBO, z.d.). Welke ondersteuning een organisatie aanbiedt, wordt omschreven in het ondersteuningsaanbod van de school.

Wet Passend onderwijs

1 augustus 2014 is de Wet Passend onderwijs ingevoerd om te garanderen dat elke student onderwijs krijgt dat bij hem/haar past. MBO-instellingen vielen op dit moment onder de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte, waardoor er voor het MBO geen (extra) zorgplicht was. De wet gelijke behandeling stelt instellingen verplicht om voor de student met een beperking verplichte doeltreffende aanpassingen te doen. De aanpassingen mogen er niet voor zorgen dat er een verlaging van niveau of de examens is en het mag geen onevenredige belasting voor de organisatie vormen (Kennispunt Passend Onderwijs MBO, z.d.).

Vanaf juli 2016 is het VN-verdrag (verdrag van de Verenigde Naties) handicap van kracht in Nederland. Dit betekent dat elk mens met een beperking dezelfde mogelijkheden en kansen krijgt als iemand zonder beperking. Hiervoor moet Nederland zijn uiterste best doen (Kennispunt Passend Onderwijs MBO, z.d.).

3. Methodologie

In dit hoofdstuk zal beschreven worden welke methodes gebruikt zijn in het onderzoek om tot de resultaten binnen dit onderzoek te komen. In dit onderzoek zijn verschillende methodes gebruikt om antwoord te geven op de vraag:

Wat hebben eindexamenleerlingen VMBO-T van Park Neerbosch met een extra ondersteuningsbehoefte nodig om een succesvolle overgang te kunnen maken naar het ROC Nijmegen en wat betekent dit voor de begeleiding van de leerlingen?

Er is een literatuurstudie gedaan en daarnaast hebben er interviews en groepsgesprekken plaatsgevonden met leerlingen van Park Neerbosch, studenten van het ROC Nijmegen en medewerkers van Park Neerbosch en ROC Nijmegen.

3.1 Dataverzameling

Voor het literatuuronderzoek is er gekeken naar wat er belangrijk is tijdens de overgang van een leerling van het VSO naar het MBO, redenen van uitval bij leerlingen en daarnaast naar aspecten die belangrijk zijn voor de begeleiding van leerlingen. Hierbij is gebruik gemaakt van relevante en verantwoorde bronnen.

Daarnaast hebben er drie groepsgesprekken plaatsgevonden. Twee groepsgesprekken werden gevoerd aan de hand van vijf vragen die betrekking hadden op het MBO en het maken van de overgang naar het MBO. Leerlingen konden met behulp van hun telefoon hun antwoord op het bord kunnen laten verschijnen. Het derde groepsgesprek is gericht geweest op het innovatieve product. Er is aan de hand van de roadmap van ECIO (2020) gesproken over belangrijke sleutelmomenten in het maken van de overgang. Leerlingen hebben benoemd welke dingen ze belangrijk vinden, waar ze tegenaan lopen en wat ze al weten. Deze groepsgesprekken zijn opgenomen. Aangezien de leerlingen onder de zestien of zestien jaar zijn heeft de mentor via de mail toestemming van ouders gevraagd.

Verder hebben er verschillende interviews plaatsgevonden. De interviews waren semigestructureerd. Een van de onderzoekers heeft het interview afgenomen aan de hand van een interviewguide, waar indien nodig van afgeweken is. De andere onderzoeker heeft daar waar nodig aan het einde van het interview nog vragen gesteld. De interviews zijn allemaal opgenomen, waardoor ze daarna goed getranscribeerd konden worden. Voor elk interview is een toestemmingsformulier ondertekend door de respondent.

Tabel 3: Onderzoeksmethoden

	Interviews	Groepsgesprek	Literatuurstudie
Theoretisch kader			X
Deelvraag 1: Voorbereiding	X		
Deelvraag 2: Verwachtingen		X	
Deelvraag 3: Ondersteuning	X		
Deelvraag 4: Bevindingen	X		

3.2 Criteria

De groepsgesprekken op Park Neerbosch hebben plaatsgevonden binnen mentoruren van de eindexamenklas VMBO-T. Alle interviews hebben eenmalig met de persoon plaatsgevonden. Per deelvraag hebben er wel meerdere interviews plaatsgevonden. Het onderzoek is een kwalitatief onderzoek en de resultaten worden uitgedrukt in woorden.

3.3 Onderzoeksverloop

Hieronder is een weergave te zien van het onderzoeksverloop.

Deelvraag 1: Begeleiding

Opzet: Het doel was om twee docenten en de decaan van Park Neerbosch te interviewen.

Verloop: De decaan en een docent zijn geïnterviewd, daarnaast is de andere docent aanwezig geweest als respondent tijdens een groepsgesprek met de leerlingen.

Tabel 4: Informatie respondenten

Methode	Respondentnummer	Functie
Interview	Respondent 5	Decaan Park Neerbosch
Interview	Respondent 6	Docent Park Neerbosch
Aanwezig in groepsgesprek	Respondent 8	Docent Park Neerbosch

Deelvraag 2: Verwachtingen

Opzet: Het doel was om drie groepsgesprekken te voeren met een van de twee eindexamenklassen VMBO-T van Park Neerbosch, in beide klassen zitten vijf examenleerlingen.

Verloop: Er hebben op Park Neerbosch drie groepsgesprekken plaatsgevonden met een eindexamenklas VMBO-T.

Tabel 5: *Informatie respondenten*

Methode	Aanwezigheid respondenten	Achtergrondinformatie respondenten
Groepsgesprek met stellingen 24 november 2022	Leerling 1, 2, 3 en 4 + respondent 8	Eindexamenleerlingen VMBO-T, leeftijd 14 - 16 jaar, 2 jongens en 2 meisjes, mentor
Groepsgesprek met stellingen 1 december 2022	Leerling 1, 2, 3 en 5 + respondent 8	Eindexamenleerlingen VMBO-T, leeftijd 14 - 16 jaar, 1 jongen en 3 meisjes, mentor
Brainstorm over innovatieve product 8 december 2022	Leerling 2, 3 en 5 + respondent 8	Eindexamenleerlingen VMBO-T, leeftijd 14 - 16 jaar, 3 meiden, mentor

Deelvraag 3: Ondersteuning

Opzet: Het doel was om voor deze deelvraag twee medewerkers uit team Passend Onderwijs te interviewen en daarnaast een interview te hebben met de twee medewerkers van team Uitval Passend Onderwijs.

Verloop: Er hebben drie interviews plaatsgevonden, zoals het doel van tevoren was. Twee individuele interviews met medewerkers van team Passend Onderwijs en een interview met de twee medewerkers team Uitval Passend Onderwijs.

Tabel 6: *Informatie respondenten*

Methode	Respondentnummer	Functie
Interview	Respondent 1	Medewerker Passend Onderwijs
Interview	Respondent 2	Medewerker Passend Onderwijs
Interview	Respondent 3	Medewerkers Passend Onderwijs, medewerkers Uitval Passend Onderwijs
Interview	Respondent 4	Medewerker Uitval Passend Onderwijs

Deelvraag 4: Bevindingen

Opzet: Het doel voor deze deelvraag was om een vijftal studenten op het ROC Nijmegen afkomstig van Park Neerbosch te interviewen.

Verloop: Er hebben vijf individuele interviews plaatsgevonden met studenten op het ROC Nijmegen afkomstig van Park Neerbosch. Er is rekening gehouden met de verschillende locaties, verschillende opleidingen en verschillende jaarlagen van de leerlingen.

Tabel 7: *Informatie respondenten*

Methode	Studentnummer	Achtergrondinformatie student
Semigestructureerd interview	Student 1	Derdejaars student Junior Assistent Accountant (Campusbaan), leeftijd 20 jaar, jongen
Semigestructureerd interview	Student 2	Eerstejaars student Handhaving (Marterstraat), leeftijd 18 jaar, jongen
Semigestructureerd interview	Student 3	Eerstejaars student Autotechniek (Energieweg), leeftijd 17 jaar, jongen
Semigestructureerd interview	Student 4	Eerstejaars student Technicus engineering (Heyendaalseweg), leeftijd 17 jaar, jongen
Semigestructureerd interview	Student 5	Derdejaars student Meubelmaker (Heyendaalseweg), leeftijd 18 jaar, jongen

3.4 Data-analyse

Voor het analyseren van de data zijn alle interviews getranscribeerd met behulp van de opnames. Er is gestart met letterlijk transcriberen, maar dit was niet leesbaar genoeg. Daarom zijn de onderzoekers overgestapt naar woordelijk transcriberen. Alle transcripten zijn terug te vinden in het transcriptenboek. Na het transcriberen is er gestart met open coderen, maar is er later overgestapt op data analyseren aan de hand van codeercategorieën. Ook de codeercategorieën en de verwerking van het coderen zijn terug te vinden in het transcriptenboek.

3.5 Validiteit en betrouwbaarheid

Ten behoeve van de validiteit zijn interviewguides opgesteld vanuit belangrijke aspecten uit de literatuur. Het gaat hierbij om literatuur over de overgang van het VSO naar het MBO en het belang van de begeleiding voor leerlingen. Deze interviewguides zijn vooraf gelezen en gecontroleerd door de praktijkbegeleider van het ROC Nijmegen. Er is na elk eerste interview per deelvraag een korte evaluatie gedaan door de onderzoekers om te kijken of er nog aanpassingen gedaan moesten worden voor het volgende interview met dezelfde interviewguide.

Ook zijn de stellingen die gebruikt zijn in het groepsgesprek gebaseerd op de literatuur. Het gaat om sleutelmomenten geformuleerd door ECIO, die al eerder benoemd zijn in 2.2 van het theoretisch kader.

Om de literatuur te vergelijken met de praktijk zijn semigestructureerde interviews afgenomen. Hierdoor kon er getoetst worden of de aspecten uit de literatuur overeenkwam met de praktijk volgens de respondenten en kon er dieper ingegaan worden op het onderwerp. Om betrouwbaar te zijn, zijn bij alle interviews beide onderzoekers aanwezig geweest.

Om betrouwbaar te blijven zijn alle transcripten samen door de onderzoekers gecodeerd. Tijdens het verwerken van de resultaten zijn de deelvragen verdeeld, maar de resultaten zijn daarna door de onderzoekers nog meerdere malen samen besproken.

3.6 Pedagogische relevantie

Met de uitkomsten van het onderzoek is er meer inzicht gecreëerd in wat leerlingen belangrijk vinden in het doorlopen van de overgang naar het MBO en zijn er nieuwe inzichten opgedaan. Aan de hand van de bevindingen van leerlingen hebben we een advies uit kunnen brengen voor de begeleiding op ROC Nijmegen en Park Neerbosch. Daarbij is een innovatief product ontwikkeld om de leerlingen die naar het MBO gaan een nog meer succesvolle overgang te kunnen laten hebben. Het innovatieve product is gemaakt aan de hand van een wetenschappelijke bron, namelijk de sleutelmomenten van het ECIO. Het innovatieve product dat ontwikkeld is, kan in beide organisaties gebruikt worden. Daarnaast kan het product ook gebruikt worden door andere organisaties die tegen hetzelfde probleem aanlopen. Op deze manier kunnen meerdere jongeren geholpen worden in het maken van een succesvollere overgang, maar kan de begeleiding ook verbeterd worden door rekening te houden met het leerlingperspectief.

4. Resultaten

In het volgende hoofdstuk zijn per deelvraag de resultaten van de verschillende dataverzamelmethode terug te vinden. Na een uitgebreide data-analyse, waarin de transcripten aan de hand van categorieën zijn gecodeerd, zijn de resultaten gevormd. Er zal na de resultaten per deelvraag een conclusie terug te lezen zijn over die deelvraag.

4.1 Begeleiding

Hoe worden leerlingen uit de examenklassen VMBO-T van Park Neerbosch begeleid om de overgang te kunnen maken naar het ROC Nijmegen?

Op Park Neerbosch worden diverse activiteiten georganiseerd om leerlingen voor te bereiden op de overgang naar het MBO. Daarmee wordt al in de onderbouw gestart.

"In de onderbouw bezoeken we het junior Technovium en dat is een kennismaking met techniek. Ik maak ze er ook al attent op dat ze in feite al vanaf de tweede klas naar de open dagen kunnen gaan kijken om alvast een beetje te proeven wat er zoal aan opleidingen is" (respondent 5, medewerker Park Neerbosch, persoonlijke communicatie, 14 november 2022).

Om de vaardigheden die nodig zijn voor het MBO in kaart te brengen van leerlingen van het Park Neerbosch, wordt er gewerkt met het systeem 'Radar' en een studie-capaciteitentest.

"Wij werken met Radar. Dat is helemaal toegespitst op vaardigheden die belangrijk zijn in het MBO, zoals agendagebruik, huiswerk maken, etc. Er is een studie-capaciteitentest: bij lage scores wordt dit door de decaan besproken met de leerling. Ook de mentor heeft hier inzicht in. We kijken dan hoe kunnen die vaardigheden wel op peil worden gebracht, want hè als je op het MBO zit moet je dat kunnen" (respondent 5, medewerker Park Neerbosch, persoonlijke communicatie, 14 november 2022).

In de bovenbouw worden er aanvullende activiteiten aangeboden, zoals het maken van een beroepskeuzetest.

"We gaan ook een beroepskeuzetest maken. Aan de hand van die beroepskeuzetest heb ik een gesprek met leerlingen over welke beroepen ze aanspreken. Dan komt er een advies uit en dat gaat naar de ouders en de mentor van leerlingen en die kijken daar ook weer naar. Dan wordt er een definitief profielkeuze advies gemaakt" (respondent 5, medewerker Park Neerbosch, persoonlijke communicatie, 14 november 2022).

Een medewerker van Park Neerbosch geeft echter aan dat het lastig is dat sommige leerlingen nog niet echt over zelfkennis beschikken. Hierbij wordt als reden gegeven dat de

leerlingen van Park Neerbosch zich soms wat later ontwikkelen. Zij ervaart dat leerlingen geen duidelijk beeld hebben van zichzelf, dat ze niet weten wat ze moeten kiezen en dat ouders dit soms ook niet helder hebben.

Daarnaast worden er verschillende activiteiten georganiseerd om de leerling voor te bereiden op de overgang naar het MBO, zoals een bedrijvenbezoek, een snuffelstage, een terugkomdag, voorlichting en een beroepenavond.

"Belangrijke activiteit is een snuffelstage of oriënterende stage, die voor de examenklassen en voor 3 VMBO-T zijn. Daarnaast proberen we elk jaar een terugkomdag te organiseren, met oud-leerlingen die dan informatie geven. Het ROC komt bij ons op bezoek om voorlichting te geven over het MBO en welke opleidingen er zijn. Ook is er nog een MBO-avond die door verschillende scholengroepen van VO scholen wordt georganiseerd waar opleidingen zich presenteren. Verder is er nog een beroepenavond. Hier presenteren een heleboel beroepsbeoefenaren zich" (respondent 5, medewerker Park Neerbosch, persoonlijke communicatie, 14 november 2022).

Een aantal oud-leerlingen van Park Neerbosch die de overgang al heeft gemaakt, beaamt bovenstaande activiteiten. Zo geeft een student aan dat het fijn was om het over deze onderwerpen te hebben maar dat dit voor hem nog te weinig was. De voorlichting was volgens hem te algemeen.

"Dat ging ook met name over ROC en welke opleiding ik zou kiezen en soms ook uhm, een beetje advies over de steun die ik kan krijgen bij die school en bij andere scholen. Hebben wel eens af en toe bij het mentoruur uhm, een beetje gehad over, dat was heel algemeen; hoe het zou zijn op dat vervolgonderwijs en dat gaf op zich wel een beetje duidelijkheid, maar voor mij was het helaas nog steeds een beetje te breed en te vaag zeg maar" (student 1, persoonlijke communicatie, 10 november 2022).

Een paar oud-leerlingen geeft aan dat ze de voorbereiding op het MBO ook vanuit thuis hebben meegekregen en dat ouders hebben meegeholpen. Ook wordt door een enkele student de hulp van de decaan/mentor benoemd.

"Vorbereiding is een beetje ook van thuis gekomen. Want op school heb ik er niet veel over gehad, zo van MBO dit, MBO dat" (student 3, persoonlijke communicatie, 16 november 2022).

"Ik ben heel veel gaan zoeken en meelopen, open dagen. En ouders ook flink meegeholpen. Verder veel oriënteren. Nou op school waren er wel... hoe heet dat, een beroepskeuzetest moesten we maken. Dat was wel verplicht toen of zo. Er was ook een

dag interviews met ex-leerlingen die dan kwamen vertellen over een opleiding. Ja, ik heb wel flink met de decaan gepraat, toen zijn we gaan kijken wat het beste zou passen. Met mijn mentor heb ik het een beetje gehad over wat past er bij mij? Wat vind ik leuk? Wat wil ik gaan doen?" (student 5, persoonlijke communicatie, 17 november 2022).

Een enkele student vertelt weinig aan voorbereiding te hebben gedaan en voornamelijk het verplichte onderdeel te hebben gevolgd.

"Ja, ik heb me niet echt voorbereid. Ja, ik ben wel naar alle open dagen geweest, eentje niet. Alle andere meeloopdagen was je volgens mij wel verplicht. Ik heb twee mentoren gehad daar. Eentje heeft mij altijd begeleid eigenlijk, in alle stukken na school en de stukken op school, maar niet per se over dat naar het MBO overgaan. Dat heb ik nooit gehad" (student 4, persoonlijke communicatie, 16 november 2022).

Meerdere studenten beamen dat het belangrijk is om je goed te oriënteren op wat je wil gaan doen, waar je interesse ligt en wat je kunt verwachten van een opleiding.

"Ga echt vroeg uitzoeken wat kan je verwachten op de opleiding, waar je interesse in hebt of een opleiding waarna je echt denkt interesse in te hebben" (student 2, persoonlijke communicatie, 14 november 2022).

Het maken van een passende studiekeuze en een duidelijk beeld hebben van een opleiding komt ook naar voren in de interviews met medewerkers van het team PaO van ROC Nijmegen.

"Dus dat je op zoek gaat naar een passende studiekeuze, dat je daar ook een goed beeld bij hebt van wat word ik dan met zo'n opleiding? Waar word ik voor opgeleid? Want je wordt hier natuurlijk opgeleid voor een beroep" (respondent 1, medewerker team PaO, persoonlijke communicatie, 8 november 2022).

Niet alleen leerlingen, maar ook ouders worden meegenomen in het proces van loopbaanoriëntatie op het Park Neerbosch.

"We hebben een ouderavond, die begint in klas drie. De ouders worden voorgelicht over wat er allemaal aan loopbaanoriëntatie is. Ze krijgen een lijst mee met welke open dagen er zijn. Wij stellen het min of meer verplicht voor de voor-examen jaren, dus voor 3 VMBO-T stellen we het verplicht. Naar open dagen gaan met ouders, maar dat kan natuurlijk ook al eerder" (respondent 5, medewerker Park Neerbosch, persoonlijke communicatie, 14 november 2022).

In de interviews met docenten en leerlingen van Park Neerbosch komen er verschillende dingen naar voren als het gaat om de voorbereiding van het maken van de overgang. Een docent van Park Neerbosch legt een verband tussen vaardigheden en een goede overgang.

"Onze leerlingen krijgen best wel veel vaardigheden. Je ziet ook dat onze leerlingen met die vaardigheden een goede overgang maken naar het MBO" (respondent 8, docent Park Neerbosch, persoonlijke communicatie, 24 november 2022).

Echter is 'samenwerken' een vaardigheid waar ze op Park Neerbosch nog meer aan zouden kunnen werken.

"In de bovenbouw worden leerlingen voorbereid op de overstap naar het MBO, vooral. Wat we in de derde klas nog niet zoveel doen, is dat samenwerken. Wij werken heel erg veel individueel, maar wij zijn wel begonnen met bijvoorbeeld de projectweek. Dat doen we al een paar jaar in de tiende week van een periode. Dan gaan leerlingen in gemixte groepjes werken aan een opdracht. Dat is wel een stukje samenwerken, dus dat wordt wel geoefend" (respondent 8, docent Park Neerbosch, persoonlijke communicatie, 24 november 2022).

Een leerling herkent dat er aan bepaalde vaardigheden te weinig wordt gewerkt en ervaart dat de voorbereiding op het MBO pas in het laatste jaar aan bod komt.

"Ja, maar het wordt allemaal in het laatste jaar gepropt. In de vierde moet je alles kunnen, dan pas doen ze pogingen om je klaar te stomen voor het MBO. Deze school is heel erg op diploma gericht, dus ze kunnen iedereen mooi een diplomaatje geven, maar daarna het andere deel daar werken ze te weinig aan" (leerling 1, persoonlijke communicatie, 24 november 2022).

Een docent van Park Neerbosch beaamt dat onderwijs de primaire taak is.

"Ons hoofddoel is natuurlijk lesgeven, want we zijn het onderwijs en natuurlijk zijn er aandachtspunten waar we aan kunnen werken. Wij zijn er niet voor die hele complexe dingen, want daarvoor moet je dus externe hulpverlening gaan zoeken. Wat onze primaire taak als school is en wat misschien ook voor een beetje ruis zorgt, bij leerlingen maar ook bij ouders. De verwachtingen zijn best wel hoog, maar wij zijn geen behandelcentrum" (respondent 8, docent Park Neerbosch, persoonlijke communicatie, 24 november 2022).

Park Neerbosch is een school maar geen behandelcentrum, toch is het belangrijk om de ondersteuningsbehoefte van een leerling niet uit het oog te verliezen, zoals een collega aangeeft.

"Waar wij vaak tegenaan lopen is de overgang van de onderbouw naar de bovenbouw. De onderbouw werkt vaak aan ondersteuningsbehoeften en hoe dat dan aangepakt kan worden. Wij moeten ervoor zorgen dat ze klaargestoomd worden voor het MBO. Je moet kijken naar de ondersteuningsbehoefte. Want in de onderbouw hebben we alles in beeld, dan kijken we naar hoe je als leraar kunt aansturen. Wil je naar het MBO kunnen, dan moet je als leerling een aantal dingen kunnen" (respondent 6, docent Park Neerbosch, persoonlijke communicatie, 24 november 2022).

De begrippen 'zelfstandigheid' en 'zelfredzaamheid' komen regelmatig naar voren tijdens de interviews met leerlingen en docenten van Park Neerbosch, maar ook in gesprekken met medewerkers van team PaO van ROC Nijmegen. Iedereen is het over één ding eens: het zijn belangrijke vaardigheden waarover je moet beschikken op het MBO.

"Een heel belangrijk stukje bij die overgang van de middelbare school naar het studeren is een stukje zelfstandigheid en zelfredzaamheid. Dat is niet bij iedereen vanzelfsprekend en vooral bij speciaal onderwijs scholen is eigenlijk de hele omgeving om hen heen aangepast en ingesteld" (respondent 2, medewerker team PaO, persoonlijke communicatie, 10 november 2022).

Naast het ontwikkelen van bepaalde vaardigheden van de leerling is een goede samenwerking tussen het VSO en MBO essentieel. Een warme overdracht wordt bijvoorbeeld gezien als een belangrijk onderdeel in de voorbereiding van een leerling op zijn/haar komst op het MBO. Daarbij is het helder hebben van de ondersteuningsbehoefte van een leerling van groot belang.

"De meeste studenten die van het VSO afkomstig zijn, zijn al met naam en toenaam bij ons in beeld, waarvan we weten aan welke opleiding ze gekoppeld kunnen worden. Dat is ook heel belangrijk voor studenten van het VSO, dat ze al wel iemand kennen voordat ze hier gaan starten bij een opleiding. Dat maakt het al minder spannend om hier in het nieuwe, grote, veel te grote gebouw zeg maar rond te moeten lopen straks. Dat ze kennis hebben van alle systemen die wij hebben die echt anders zijn dan op het VSO" (respondent 1, medewerker team PaO, persoonlijke communicatie, 8 november 2022).

"Het is heel wenselijk als iemand een warme overdracht geeft, het komt vaker voor bij de leerlingen die vanuit het voortgezet speciaal onderwijs komen. Als je kijkt naar de reguliere middelbare scholen, is het niet standaard dat je met de school van elke leerling

contact hebt waar ze vandaan komen. Het kan ook zijn dat de student het zelf niet aangeeft of toekomstige student en de mentor dat dan doet. Dat hij een warme overdracht wil doen en dat er dan ook gesignaleerd wordt van hèn, we denken dat er een ondersteuningsbehoefte is, het is goed als die student vooraf wordt gezien. Soms willen ze helemaal geen gesprek of hulp, dan blijkt dat dat tijdens de opleiding misschien toch nodig is en dan komen ze gewoon iets later in beeld. Dat kan ook. In die zin is de leerling zelf uhm in de lead" (respondent 2, medewerker team PaO, persoonlijke communicatie, 10 november 2022).

De samenwerking tussen Park Neerbosch en het ROC Nijmegen wordt als prettig ervaren.

"Dat je korte lijntjes hebt met de toeleverende school en dat je iets extra's kunt inzetten als dat nodig is. Volgens mij zijn we op die vlakken al bezig of verder aan het doorontwikkelen, dus ik denk dat dat gewoon een goede lijn is" (respondent 2, medewerker team PaO, persoonlijke communicatie, 10 november 2022).

Wel maakt de grootte van de organisatie ROC Nijmegen de samenwerking soms wat lastiger voor de toeleverende VSO school Park Neerbosch.

"Euhm ja, op zich is het prima alleen, het is natuurlijk zo'n grote school dat euhm... ja dat soms die communicatie ook niet goed werkt binnen het ROC merk ik. ... Kijk het is zo'n grote organisatie, dat dat soort berichten toch vaak niet helemaal, ja op het werkveld zelf terecht komen" (respondent 5, medewerker Park Neerbosch, persoonlijke communicatie, 14 november 2022).

Wel ligt er bij beiden partijen de wens om een keuzemodule voor leerlingen te ontwikkelen wat kan bijdragen aan een goede overgang van leerlingen van het VSO naar het MBO. Daarnaast zou er nog meer op casusniveau met mentoren van Park Neerbosch samengewerkt kunnen worden. Nu zijn er voornamelijk korte lijntjes met decaan.

"Onze wens is eigenlijk dat we gezamenlijk een deel gaan aanbieden van studeren op het MBO. Wij zouden graag een keuzemodule MBO willen maken, samen met VSO, maar voor leerlingen. Zodat zij nog beter worden voorbereid op die overstap, overgang naar het MBO. Ik denk een deel daar en vervolgens ook een deel hier" (respondent 1, medewerker team PaO, persoonlijke communicatie, 8 november 2022).

"Park Neerbosch, hebben we vooral de contacten met de decaan. En dan op casusniveau met de mentoren. Als je het breder zou willen trekken, dan zou je echt eens een keer breder moeten gaan zitten, in plaats van alleen maar via decaan. We hoeven ook niet van

alles op de hoogte te zijn, maar het is wel fijn als we op de hoogte zijn van de belangrijkste dingen. Zodat wij ook weten waar wij in dit programma kunnen inspringen of iets betekenen” (respondent 2, medewerker team PaO, persoonlijke communicatie, 10 november 2022).

4.2 Conclusie begeleiding

Hoe worden leerlingen uit de examenklassen VMBO-T van Park Neerbosch begeleid om de overgang te kunnen maken naar het ROC Nijmegen?

Op Park Neerbosch worden verschillende activiteiten georganiseerd om de leerlingen uit de examenklassen VMBO-T voor te bereiden op de overgang naar het MBO. In de onderbouw maken leerlingen kennis met de sector techniek door een bezoek te brengen aan het junior Technovium, onderdeel van ROC Nijmegen. In de bovenbouw wordt deze oriëntatie verder uitgebreid met het bezoeken van bedrijven, een snuffelstage en worden ook ouders actief bij voorlichting op school betrokken. Leerlingen worden zowel geïnformeerd door oud-leerlingen tijdens de terugkomdag, door scholengroepen tijdens de MBO-avond, door beroepsbeoefenaren tijdens de beroepenavond als door medewerkers van het team PaO van het ROC. Ook wordt een beroepskeuzetest afgenomen, waarna een gesprek volgt met een leerling over welke beroepen hem of haar aanspreken. Deze activiteiten voldoen vanuit de theorie aan een passend loopbaanoriëntatie programma, waarin de leerling gestimuleerd wordt om zelf op verkenning te gaan. Belangrijk is wel om hier met de leerling over in gesprek te gaan en het netwerk van de leerling erbij te betrekken (Steunpunt Passend Onderwijs en Kennispunt Passend Onderwijs MBO, z.d.).

Studenten die de overgang naar het MBO al hebben gemaakt, kunnen zich deze activiteiten nog herinneren en geven duidelijk aan in de interviews dat zelf oriënteren door open dagen te bezoeken (al dan niet met ouders) en meeloopdagen te volgen ze het meest opgeleverd heeft. Het op zoek gaan naar een passende studiekeuze is het belangrijkste aspect in deze oriëntatie. Meerdere studenten geven aan dat ze vervolggesprekken over het MBO met mentoren hebben gemist.

Wanneer er aan docenten wordt gevraagd hoe het volgens hen ervoor staat met de begeleiding, is de overgang van de onderbouw naar de bovenbouw iets waar tegenaan gelopen wordt. In de onderbouw wordt vaak gewerkt aan de ondersteuningsbehoeften van leerlingen, terwijl de leerlingen ook klaargestoomd moeten worden voor het MBO. Aan de vaardigheid 'samenwerken' wordt te weinig aandacht besteed op Park Neerbosch. Ook vanuit de theorie blijkt dat leerlingen bovenstaande vaardigheden tot op bepaalde hoogte moeten bezitten om zich staande te houden binnen het MBO. Mocht dit niet zo zijn, is het belangrijk dat dit in een warme overdracht wordt gecommuniceerd met het MBO, zodat een student op het MBO verder geholpen kan worden bij het ontwikkelen van deze vaardigheden (Steunpunt Passend Onderwijs en Kennispunt Passend Onderwijs MBO, z.d.).

'Zelfstandigheid' en 'zelfredzaamheid' zijn ook belangrijke vaardigheden. Deze vaardigheden zijn niet bij iedereen vanzelfsprekend en binnen het speciaal onderwijs is de omgeving aangepast en ingesteld op de leerling. Niet iedereen beschikt over zelfkennis wat te maken kan hebben met het feit dat leerlingen van het VSO zich later ontwikkelen. Leerlingen hebben niet altijd een duidelijk beeld van zichzelf en vinden het daardoor lastig om een keuze te maken voor een vervolgopleiding. Volgens ECIO is het goed om te kijken naar de kwaliteiten en belemmeringen van de leerling, om vervolgens te kijken of dit passend is bij werken in de beroepspraktijk (ECIO, 2020.)

ROC Nijmegen zorgt ervoor dat leerlingen afkomstig van het VSO al bij medewerkers van team PaO in beeld zijn. Dit sluit aan op één van de negen ingrediënten van het Steunpunt Passend Onderwijs en Kennispunt Passend Onderwijs MBO (z.d.), namelijk dat er voldoende communicatie met en over de individuele leerling tussen het VSO en het MBO moet zijn.

Een warme overdracht waarin de leerling zelf kan aangeven wat zijn/haar ondersteuningsbehoeften zijn, is wenselijk maar dit betekent niet dat dit altijd gebeurt. Een leerling heeft hierin zelf de regie. Soms wil een leerling helemaal geen gesprek of hulp en mocht er dan later toch iets nodig zijn, is dit alsnog mogelijk. Vanuit de theorie kan geconcludeerd worden dat het wel belangrijk is dat een leerling aan het begin van de nieuwe studie zijn/haar ondersteuningsbehoefte meldt bij de nieuwe school. Zo kan de leerling vanaf het begin van het schooljaar van de juiste aanpassingen en voorzieningen gebruik maken en weet de leerling de persoon te vinden bij wie hij/zij terecht kan voor hulp (ECIO, 2020).

Om deze samenwerking mogelijk te maken zijn er korte lijntjes tussen Park Neerbosch en ROC Nijmegen zodat er wat extra's kan worden ingezet als dit nodig is. Maar omdat de grootte van ROC Nijmegen de communicatie soms kan bemoeilijken, komen berichten niet altijd goed aan in het werkveld.

Zoals benoemd vanuit de theorie moet er iets gebeuren om het aantal studenten met een VSO achtergrond die ongediplomeerd het onderwijs verlaten te verminderen (Inspectie van het Onderwijs, 2022). Een van de redenen dat er voortijdig schoolverlaters zijn op het MBO komt voort uit het maken van een verkeerde studiekeuze. Het Rijk van Nijmegen heeft hierin als uitgangspunt dat verschillende partijen moeten samenwerken om jongeren alsnog hun startkwalificatie te laten behalen, ze op school te houden, of ze te begeleiden naar werk of een andere passende plek (Rijk van Nijmegen, 2021). Om nog beter op elkaar af te stemmen, ligt zowel bij Park Neerbosch als ROC Nijmegen de wens om in de toekomst een keuzemodule voor leerlingen te ontwikkelen. Op deze manier worden leerlingen van het VSO nog beter voorbereid op de overgang naar het MBO. De wens is om een deel van de keuzemodule op zowel Park Neerbosch als op ROC Nijmegen te geven. Een andere wens is om de contacten met Park Neerbosch breder te trekken dan alleen met de decaan. Als medewerkers van het team PaO ook op casusniveau via de mentoren ingelicht zouden worden, weten zij waar ze als medewerkers team PaO in het programma kunnen inspringen of iets kunnen betekenen.

4.3 Verwachtingen

Wat zijn de verwachtingen van de begeleiders en leerlingen uit de examenklassen VMBO-T van Park Neerbosch die de overgang gaan maken naar het ROC Nijmegen?

Als we kijken naar de geïnterviewde studenten die al gestart zijn op het MBO, wat hun verwachtingen waren van het MBO voordat ze zouden starten, geven ze aan dat ze het lastig vinden om niet helemaal te weten wat hen te wachten stond. Ook geven ze aan dat je met een open dag niet helemaal duidelijk krijgt wat er van je verwacht wordt op de opleiding.

“Toch wel een beetje angst voor het onbekende, want ik kon me eigenlijk heel slecht voorstellen uhm, hoe nou zo'n gemiddelde dag op een MBO er nou uit zou zien, ten opzichte van een dagje Park Neerbosch. Ik vind het vaak wel fijn om best wel exact te weten hoe iets eruit gaat zien, voordat ik het ga doen, want anders ga ik er veel over twijfelen. En hier was ik nog een beetje uhm zelfs met open dag en zo geweest, dan wist ik toch nog niet hoe zo een doorsnee programma eruit zou zien” (student 1, persoonlijke communicatie, 10 november 2022).

Naast dat duidelijkheid geven en verwachtingen uitspreken belangrijk is volgens de studenten, zijn er nog meer dingen waar ze tegenop zien. Studenten komen in een nieuwe klas en moeten weer opnieuw de weg vinden, met andere mensen om hen heen. Ze gaan weg uit hun vertrouwde plek en maken een stap richting het onbekende.

“Nou een van de grote dingen waar ik echt tegenop zag was: ik ben niet de meest sociale persoon. Ik heb daar moeite mee, eigenlijk ook op dit moment. Misschien zie je mij wel een beetje trillen, dan vind ik het een beetje spannend. En nou ja waar ik dus wel een beetje tegenop zag, was de nieuwe plek, nieuwe persoonlijkheden, nieuwe mensen” (student 2, persoonlijke communicatie, 14 november 2022).

“Als ik dan iets zou moeten kiezen is het wel de oude klas. Je kent je klas, iedereen kon, bijna iedereen kon goed met elkaar overweg” (student 3, persoonlijke communicatie, 16 november 2022).

De studenten die al gestart zijn, konden heel duidelijk uitspreken wat hun verwachtingen waren, toen ze richting het MBO gingen. Voor de leerlingen op het VSO was het moeilijker om dat te benoemen, omdat velen van hen nog niet weten wat ze kunnen verwachten van het MBO. Zo geeft een leerling aan dat hij nog niet duidelijk heeft wat er verwacht wordt van hem na het behalen van zijn diploma

"Weet ik veel, zover ik weet is het alleen dat ik mijn diploma moet halen en voor de rest weet ik echt niks. Na een diploma is er nog een school en dan zie ik het wel" (leerling 4, persoonlijke communicatie, 24 november 2022).

Een andere leerling heeft al iets duidelijker wat er van hem verwacht zal worden op het MBO.

"Je hebt sociale vaardigheden nodig, je hebt bepaalde vaardigheden nodig om in een groep, en uhm.. om opdrachten te maken. Niet gewoon een kleine opdracht, maar verslagen en dat soort dingen" (leerling 1, persoonlijke communicatie, 24 november 2022).

De leerlingen gaan vooral in op het verschil in begeleiding tussen het VSO en MBO. Op het VSO hebben de docenten meer ruimte om de leerlingen persoonlijke aandacht te geven en verder te kijken naar wat de leerling nodig heeft. Op het MBO gaat dit lastiger zijn, docenten geven daar hun vak en hebben al genoeg leerlingen in de klas, waardoor er minder persoonlijke aandacht zal zijn.

"Hier heeft iedereen wat, moet je met... iedereen houdt overal rekening mee maar dat is in het echte leven niet zo. Niet iedereen zal rekening met jou houden. Maar daar worden die maatregelen, die kunnen daar niet genomen worden want dan moeten ze dat voor iedereen gaan doen" (leerling 5, persoonlijke communicatie, 1 december 2022).

Doordat ze op het MBO weer gemixt worden met reguliere leerlingen en een nieuwe start maken op een nieuwe school, zorgt dit ervoor dat verschillende leerlingen twijfelen over het benoemen van hun hulpvraag. Sommige studenten willen dit wel benoemen, zodat ze ook om hulp kunnen vragen mocht dat nodig zijn.

"Ja, ik heb zo van, ik zou niet iedereen vertellen van jo, ik heb autisme, maar ik zou zeker wel bij de inschrijving aangeven hey, ik heb autisme. Dit kan een reden zijn dat ik hulp ga vragen" (leerling 5, persoonlijke communicatie, 1 december 2022).

Een andere leerling geeft aan dat ze helemaal niet wil vertellen welke ondersteuningsbehoefte ze heeft. Op dit moment benoemt ze dat al niet aan mensen en op een nieuwe school wil ze dit zeker niet benoemen, ze wil met een schone lei beginnen.

"Ja ik zou het echt niemand vertellen, gewoon echt opnieuw beginnen. Ik vertel gewoon nog steeds mensen dat ik op mijn oude school zit weet je wel. Dus ik zit nog steeds een beetje te weigeren dat ik iets heb, of dat er iets mis met mij is. Uhm dus daarom vertel ik

nog steeds mensen dat ik op de oude school zit, want ik wil niet zeggen dat ik hier zit" (leerling 3, persoonlijke communicatie, 1 december 2022).

Leerlingen geven aan wat ze verwachten op het moment dat ze naar het MBO gaan, maar ook de docent vanuit het VSO benoemt waar leerlingen tegenaan kunnen lopen. Hij benoemt dat leerlingen geen duidelijk beeld kunnen hebben van de opleiding, wat ze kunnen verwachten en wat het MBO eigenlijk is.

"In de werkelijkheid is het zo dat veel leerlingen nog niet echt een duidelijk beeld hebben van wat ze willen gaan worden. Dat heeft bij sommige van onze leerlingen, ik vermoed dat dat redenen zijn dat ze uitvallen. Als ik kijk naar iemand met autisme, ADHD of ODD dat zijn allemaal dingen die bereik je op niveau drie, maar als het niveau vier is dan moet je dat niet hebben" (respondent 6, persoonlijke communicatie, 24 november 2022).

Binnen het MBO is het namelijk zo dat een student op niveau drie de vakopleiding volgt waarin geleerd wordt om werkzaamheden zelfstandig uit te voeren. Op niveau vier leert een student de werkzaamheden ook zelfstandig uit te voeren, maar dan gaat het vaak om filiaalbeheerder of meer leidinggevende taken. Het kan dus zijn dat een leerling qua intelligentie wel past binnen niveau vier, maar door zijn ondersteuningsvraag toch beter zou passen binnen niveau drie.

Daarnaast hebben leerlingen het gevoel dat het vanzelfsprekend is dat je iets kiest wat je leuk vindt als je naar het MBO gaat.

"Niet echt iets, je kiest toch iets uit wat je leuk vindt? Als het goed is... Je gaat niet iets kiezen waar je tegenop ziet, toch?" (leerling 1, persoonlijke communicatie, 24 november 2022).

"Ja, wat voor opleiding, of ik die opleiding leuk vond of niet. Dat vind ik vanzelfsprekende dingen, maar dat kan ook per leerling verschillen." (student 3, persoonlijke communicatie, 16 november 2022).

Echter blijkt dat studenten er tijdens de opleiding toch achter kunnen komen dat hetgeen wat ze hadden verwacht, niet zo blijkt te zijn in de praktijk.

"Ze ontdekken ook heel vaak dat ze op de verkeerde opleiding zitten. Zelf vermoed ik dat ze vaak denken dat ze naar een school gaan waar iedereen heel gemotiveerd is. Dat is vaak heel verrassend, dat is vaak gemiddeld van de studenten waarmee je start, daar is aan het einde nog de helft van over. Dat concept kun jij je niet voorstellen, want je hebt

voor iets gekozen wat je leuk vindt" (respondent 6, persoonlijke communicatie, 24 november 2022).

4.4 Conclusie verwachtingen

Wat zijn de verwachtingen van de begeleiders en van leerlingen uit de examenklassen VMBO-T van Park Neerbosch die de overgang gaan maken naar het ROC Nijmegen?

Veel leerlingen geven aan dat ze het gevoel hebben dat het een grote overgang is naar het MBO. Dit heeft voor hen te maken met verschillende aspecten; weggaan uit een oude klas waar het vertrouwd voelt voor ze en dus is het spannend om naar een nieuwe plek te gaan met nieuwe mensen en nieuwe persoonlijkheden.

Het is vanuit de theorie belangrijk dat de leerling een duidelijk realistisch beeld heeft van het MBO en het daarbij passende beroep (Kennispunt MBO Passend Onderwijs, Steunpunt Passend Onderwijs, z.d.). Leerlingen hebben toch angst voor het onbekende, omdat niet duidelijk genoeg is hoe een echte dag op het MBO er voor hen uit kan gaan zien en wat er precies van hen verwacht wordt na het behalen van hun diploma. Leerlingen hebben ook nog geen duidelijk beeld van wat ze willen worden. Er wordt soms niet goed gekeken naar welk niveau of welke opleiding passend voor hen is. Dat kan een reden voor uitval zijn. Het is vanuit de theorie wel belangrijk om te kijken of de opleiding/beroep haalbaar is voor een leerling (ECIO, 2020). De docenten van Park Neerbosch moeten dan met de leerling kijken naar zijn kwaliteiten en belemmeringen en of dit passend is bij het werkveld (ECIO, 2020).

Zoals Kennispunt MBO Passend Onderwijs en Steunpunt Passend Onderwijs (z.d.) aangeven, is het van belang dat leerlingen een opleiding vinden die bij hen past. Daarin is het belangrijk dat de leerling daarin ondersteund wordt door begeleiding (Kennispunt MBO Passend Onderwijs, Steunpunt Passend Onderwijs, z.d.). Het is belangrijk om deze activiteiten die te maken hebben met de oriëntatie te verbinden met de LOB activiteiten die worden aangeboden binnen de school (ECIO, 2020). Leerlingen binnen Park Neerbosch geven aan dat ze het vanzelfsprekend vinden dat iedereen een opleiding kiest die ze leuk vindt, maar in werkelijkheid blijkt dit niet altijd zo te zijn. Op het MBO zijn niet alle studenten even gemotiveerd als dat er verwacht wordt door leerlingen van het VSO. Het is voor docenten van Park Neerbosch dus van belang dat ze tijdig met de leerling in gesprek gaan over hun studiekeuze.

De ondersteuningsbehoefte van de leerling moet van tevoren bekend gemaakt worden aan het MBO en daarbij is het duidelijk voor de leerling welke ondersteuningsstructuur er is op het MBO (Kennispunt MBO Passend Onderwijs, Steunpunt Passend Onderwijs, z.d.). Hierin kan het het zijn dat een leerling zijn ondersteuningsbehoefte niet wil melden, hij/zij wil dan met een schone lei beginnen op de nieuwe school (ECIO, 2020).

De meeste leerlingen op Park Neerbosch geven aan dat ze dit echter wel zouden doen om hulp te kunnen krijgen. Helaas geldt dit niet voor iedereen en is het dus van belang dat de docenten van Park Neerbosch in gesprek gaan met deze leerling waarom het belangrijk is om je ondersteuningsbehoefte toch te melden op het MBO. Het is namelijk belangrijk dat de student gebruik kan maken van de juiste voorzieningen en aanpassingen en een persoon vindt waarbij de student terecht kan voor hulp (ECIO, 2020).

4.5 Ondersteuning

Welke ondersteuning biedt de begeleiding van het ROC Nijmegen, aan eerstejaars studenten met een extra ondersteuningsbehoefte die de overgang vanuit Park Neerbosch hebben gemaakt?

Er worden verschillende activiteiten en hulpmiddelen ingezet om nieuwe studenten afkomstig van het VSO te helpen bij de start. Alle leerlingen die afkomstig zijn van Park Neerbosch zijn al voor de start van het schooljaar in beeld bij de medewerkers van team PaO. Door met elke leerling afkomstig van het VSO in gesprek te gaan, weten beide partijen beter waar ze aan toe zijn en hoe dingen de komende tijd het beste aangepakt kunnen worden.

"Hoe vaak je een student ziet dat wisselt weer een beetje met de hulpvraag. Soms merk je dat het vooral ligt op de overgang, het nieuwe van de studie. Dan zie je ze in het begin gewoon vaker, dan merk je op een gegeven moment dat ze geland zijn en dat dingen gewoon steeds duidelijker worden. Dan begin je met afbouwen. Dat je wel altijd beschikbaar bent als achtervang" (respondent 2, medewerker PaO, persoonlijke communicatie, 10 november 2022).

Meerdere studenten geven aan dat dit fijn is. De begeleiding is voor hen ondersteunend in het vinden van de weg op een nieuwe school. De geïnterviewde studenten vinden het fijn om te weten dat ze op iemand terug kunnen vallen op het moment dat ze ergens tegenaan lopen en er zelf niet uit komen.

"Toen ik hiernaartoe kwam, want ja ze was ook een van de mensen die mij geholpen heeft om op deze locatie goed en veilig binnen te komen" (student 2, persoonlijke communicatie, 14 november 2022).

Naast dat de studenten de begeleiding van de medewerkers PaO fijn vinden bij de start van hun opleiding, geven ze ook aan dat ze met hun andere dingen bespreken dan met hun docenten.

"Vaak ging ik met mijn begeleider in gesprek als het echt problemen waren die uhm denk toch wel gerelateerd waren aan spanning en nerveusheid, wat een beetje door mijn autisme kwam. Echt van die lastige dingen, waar mijn mentor denk ik niet heel heel veel kennis van heeft" (student 5, persoonlijke communicatie, 17 november 2022).

In meerdere interviews met zowel docenten als met studenten is terug te horen dat vakdocenten op het MBO soms weinig kennis hebben over bepaalde gedragsproblematieken van leerlingen. Deze docenten hebben geen opleiding afgerond waarin deze informatie aan bod kwam. Docenten weten daarom soms niet goed wat een student met een beperking nodig heeft.

"Docenten hebben niet altijd überhaupt de kennis van wat studenten met ADHD, ADD, autisme nodig hebben zeg maar. En dat heeft natuurlijk te maken met het feit, wij werken hier op het MBO, dat zijn vaak mensen die komen zelf uit de praktijk. In de lerarenopleiding is gewoon veel te weinig aandacht voor wat een student met een beperking nodig heeft. Dus ja, dan weet je dat als docent ook niet" (respondent 1, medewerker PaO, persoonlijke communicatie, 8 november 2022).

Docenten hebben het erg druk. Ze moeten verschillende lessen geven, daarnaast nog andere taken verrichten en houden daarom weinig tijd over om extra dingen te doen. De docent moet zijn aandacht verdelen over een x aantal leerlingen in de klas. Deze klassen op het MBO zijn veel groter dan op het speciaal onderwijs.

Studenten afkomstig van het speciaal onderwijs hebben allemaal een ondersteuningsvraag, met bijbehorende problematiek. Op het moment dat een docent al 20 - 25 leerlingen in de klas heeft, kan dat een bepaald gevoel oproepen bij de docent.

"Dat ze eigenlijk te weinig tijd en ruimte voelen om met extra dingen bezig te zijn. En dan voelen deze leerlingen als extra" (respondent 2, medewerker PaO, persoonlijke communicatie, 10 november 2022).

Helaas lukt het niet iedere student om een passende opleiding te kiezen of valt hij om een andere reden uit binnen zijn of haar huidige opleiding. Op het moment dat een leerling al ondersteuning krijgt van een medewerker van team PaO en dan uitvalt binnen zijn studie, kan hij/zij doorverwezen worden naar medewerkers van uitval PaO.

"Als een student dreigt uit te vallen, gaat natuurlijk eerst de opleiding zelf ook met de student aan de slag, ook samen met PaO en leerplecht om te kijken of hij binnen de opleiding kan blijven. Mocht dit niet meer gaan dan wordt iemand verwezen naar team uitval PaO. En die pakt het dan op met een student" (respondent 1, medewerker PaO, persoonlijke communicatie, 8 november 2022).

Samen met een medewerker uitval PaO wordt er gekeken naar de mogelijkheden van de student in de toekomst. Hier dient rekening te worden gehouden met of de leerling achttien jaar is of nog niet. Onder de achttien jaar zijn jongeren verplicht om onderwijs te volgen, tenzij ze al een diploma/startkwalificatie behaald hebben.

"Als medewerker uitval PaO ben je er voor studenten die tijdens zijn/haar studie PaO begeleiding hebben gehad of er recht op hebben gehad. Het liefst hebben gehad. Die toch uitvallen op de opleiding, om te zorgen dat die eigenlijk een goede doorstroom krijgen naar iets anders. Onze taak is dan om met de studenten in gesprek te gaan. Een

deel over wat er mis is gegaan, maar vooral naar voren kijken van je staat nu op een bepaald punt en wat voor weg gaan we nu volgen. Dat kan zijn hulpverlening, dat kan zijn een andere opleiding, het kan zijn dat we onderzoek doen. Heel vaak zijn het studenten met meerdere problematieken die vaak ook al hulpverlening hebben of waar het opgestart moet worden maar waar dat nog niet gebeurd is" (respondent 3, medewerker uitval PaO, persoonlijke communicatie, 1 december 2022).

De overgang is namelijk voor veel leerlingen erg groot wat een reden tot uitval kan zijn. Er zijn verschillende aspecten die maken dat het een grote verandering is voor leerlingen.

"Ik zie dat de stap gewoon heel erg groot is. Dat er veel van ze verwacht wordt, in verhouding met de school waar ze vanaf komen. Dan gaat het bijvoorbeeld om dingen zoals plannen/organiseren, initiatief nemen, qua locatie grootschalig, beperkt huiswerk, zelfstandig huiswerk moeten maken, dat die stap wel groot is. In ieder geval voor die groep. Ik denk dat het überhaupt wel een grote stap is, voor iedereen zeg maar, maar hier voor hen is het net alsof daar nog een plusje bovenop komt" (respondent 4, medewerker uitval PaO, persoonlijke communicatie, 1 december 2022)

Binnen het onderzoek is gekeken naar wat voor leerlingen, studenten, medewerkers van het ROC of medewerkers van Park Neerbosch de overgang van een leerling succesvol maakt. Hier kwamen verschillende antwoorden op. De uitspraak van een student vat goed samen hoe de meesten er over denken.

"Succesvol is dat ik niet alleen goede resultaten kan halen, maar dat ik ook goed voorbereid wordt op de toekomst. Niet alleen als ik zeg maar goed kan functioneren bij een toekomstige baan, maar ook dat ik de andere vaardigheden in sociaal opzicht leer. Bijvoorbeeld dat ik gewoon goed met anderen om kan gaan en goed problemen zelf kan oplossen. Aspecten die wel handig zijn bij het MBO, zoals zelfredzaamheid en assertiviteit" (student 1, persoonlijke communicatie, 10 november 2022).

Daarnaast is het ook zo dat voor sommige studenten cijfers erg belangrijk zijn. Zo geeft een student aan dat dit voor hem erg belangrijk is.

"Als je je eerste cijfers krijgt. Dan laat je zien heb je je aangepast, heb je je werk op orde, heb je je project op orde, heb je een go. Ik denk dat dan je eerste fase succesvol is. Ik denk dat je cijfers ook aangepast zijn op je gedrag" (student 4, persoonlijke communicatie 16 november 2022).

Zo is voor alle geïnterviewden de overgang van een student op een ander moment succesvol. Wel is in alle antwoorden van de geïnterviewden terug te zien, dat het belangrijk

is dat de student op zijn plek zit, zijn draai heeft gevonden binnen de opleiding of een andere passende plek heeft binnen zijn eigen mogelijkheden, het beste uit zichzelf heeft gehaald en verder kan groeien.¹

¹ In bijlage 1: “Een succesvolle overgang volgens geïnterviewden” zijn belangrijke aspecten uit de antwoorden van alle respondenten terug te vinden.

4.6 Conclusie ondersteuning

Welke ondersteuning biedt de begeleiding van het ROC Nijmegen aan eerstejaars studenten met een extra ondersteuningsbehoefte die de overgang vanuit Park Neerbosch hebben gemaakt?

Zoals Kennispunt Passend Onderwijs MBO (z.d.) benoemt, is het belangrijk dat studenten op een zo passend mogelijke plek terechtkomen. Er moeten binnen het MBO voldoende aanpassingen gemaakt worden voor de student of maatwerk geboden worden wanneer dit nodig is (Kennispunt MBO Passend Onderwijs, Steunpunt Passend Onderwijs, z.d.). Binnen ROC Nijmegen wordt er basisondersteuning geboden door het onderwijsteam en SLB'er en als dat niet voldoende is, kunnen medewerkers van team Passend Onderwijs erbij betrokken worden. Dit wordt bevestigd door studenten.

Het is belangrijk dat de student geadviseerd wordt over de opleiding die hij wil kiezen, zodat de student ook kansrijk is in het behalen van een diploma (Kennispunt Passend Onderwijs MBO, z.d.). Er vindt voor de start van het schooljaar met elke leerling afkomstig van het VSO een gesprek plaats met een medewerker van team PaO. Op deze manier kan de ondersteuningsbehoefte besproken worden en kan er gekeken worden of de opleiding passend is. Mocht dit niet zo zijn dan wordt dit ook besproken. Studenten geven aan dat het fijn is om tijdens de start van de opleiding begeleiding te krijgen. Daarnaast is het prettig voor de studenten dat ze op iemand terug kunnen vallen als dat nodig is. De extra begeleiding van de medewerkers PaO wordt als voldoende ervaren door studenten.

Echter wordt door meerdere geïnterviewden genoemd dat (vak)docenten niet altijd voldoende kennis hebben van verschillende gedragsproblemen die een student kan hebben. Ook hebben ze te weinig tijd en voor deze docenten kan een leerling met een extra ondersteuningsbehoefte dan voelen als 'extra' in de klas.

Op het moment dat een leerling uitvalt, is het belangrijk dat er optimale ondersteuning geboden wordt. Partijen om de student heen zullen samen moeten werken om de jongere in staat te stellen alsnog een startkwalificatie te behalen, op school te houden, te begeleiden naar werk of naar een andere passende plek (Rijk van Nijmegen, 2021). Er wordt bevestigd door medewerkers PaO dat medewerkers van team Uitval PaO op dat moment met de leerling aan de slag gaan. Er wordt samen met de leerling gekeken naar wat haalbaar is en er wordt een zo passend mogelijke vervolgplek gezocht.

Wanneer de overgang voor een leerling naar het MBO succesvol is geweest, heeft met verschillende aspecten te maken. Zoals al vaker benoemd is, is het belangrijk dat de leerling op een zo passend mogelijke plek zit waar de student begeleiding krijgt wanneer het nodig is en een opleiding volgt waarin hij genoeg kans heeft om te slagen. Tot slot wordt ook het belang van cijfers en haalbaarheid van de studie benoemd.

4.7 Bevindingen

Wat zijn de bevindingen van studenten op het ROC Nijmegen na het maken van de overgang vanuit Park Neerbosch?

Alle studenten geven aan het naar hun zin te hebben op hun opleiding.

"Echt zeer positief. Het is een hele fijne locatie, de klas is fijn" (student 2, persoonlijke communicatie, 14 november 2022).

Wel was het voor sommige studenten in het begin spannend. Zo geeft een student een voorbeeld van hoe een medewerker van het team PaO daar een rol in heeft gespeeld.

"Ik heb met mijn medewerker van PaO regelmatig gesprekken gehad. Met name aan het begin, als ik dan iets van een probleem of zo had dan maakte ik gewoon een afspraak met haar en dan gingen we kijken hoe we dat konden oplossen. Dat is denk ik ook wel erg behulpzaam geweest" (student 1, persoonlijke communicatie, 10 november 2022).

Er zijn grote verschillen, maar desondanks zijn de leerlingen snel op hun plek gekomen. Een aantal studenten ervaart de overgang naar het MBO als een frisse start wat hun houding veranderd heeft.

"Ja, dat was wel even spannend! Maar ik ben heel snel op mijn plek gekomen. Vanwege de leerlingen in mijn klas, ja die accepteren gewoon mensen. Hé ik heb autisme, leuk, boeie. Je wordt gewoon behandeld, zoals hier iedereen elkaar behandelt. Ik zat hier heel erg naar uit te kijken. Überhaupt gewoon naar deze locatie om de overstap te maken" (student 2, persoonlijke communicatie, 14 november 2022).

"Ik ben best wel blij met hoe ik gestart ben, want in het begin had ik wel een beetje dezelfde houding. Door dat heb ik zeg maar wel gezien van wat kan ik wel en wat kan ik niet. En daarvan kan ik echt veel gebruik maken deze aankomende periode" (student 4, persoonlijke communicatie, 16 november 2022).

De voornaamste verschillen die de studenten noemen, is de grootte van de klassen, de omgeving, de motivatie van studenten en de mate van zelfstandigheid die van je verwacht wordt. Deze verschillen maken dat het voor studenten een grote overgang kan zijn.

"Maar de schaal is wel het grootste verschil merk ik. Ik moet gewoon verder lopen, meer lokalen waar je naartoe moet en de klassen zijn meer dan twee keer zo groot. Het is allemaal gewoon erg anders eigenlijk. Het is een enorme overstap, zeker ook omdat Park

Neerbosch al kleiner is dan een gemiddelde middelbare school" (student 1, persoonlijke communicatie, 10 november 2022).

Toch is er ook een aantal studenten dat de overgang juist als een positieve stap ziet. Een andere omgeving en vorm van onderwijs leidt bij een aantal studenten tot nieuwe inzichten.

"Het is niet meer de middelbare school, ik denk dat dat het grote besef moment is. Je bent hier niet thuis, er zijn hier wel regels. Je kunt hier niet zomaar niet of wel komen opdagen, het beste is gewoon je aan de regels houden. Ik denk dat een van de grootste verschillen de omgeving is. Daarnaast komt iedereen hier voor zichzelf en kun je je gewoon normaal gedragen, er zijn minder ruzies. Je kunt hier niet echt onderscheid maken van wie er nou wel of niet van het VSO afkomstig is. Alles hier is gewoon duidelijk en structuur, dat vind ik eigenlijk gewoon veel fijner. Nu is het meer gelijk dan daar, daar kreeg je uitzondering" (student 4, persoonlijke communicatie, 16 november 2022).

"Op het speciaal onderwijs zitten kinderen die echt ook hulp nodig hebben. Persoonlijk waar ik echt hulp bij nodig had, was echt plannen en organiseren. Maar die kinderen die waren heel druk, regelmatig werden er dingen door de klas heen gegooid. Gewoon heel druk en chaotisch, maar nu zit ik in een hele rustige kalme omgeving. Hier en daar grapjes, als het stil moet zijn, is het stil. Mega fijne locatie" (student 2, persoonlijke communicatie, 14 november 2022).

"Ja, dat is wel iets wat ik positief vind. Van als je het zelf niet doet ja jammer dan, wij gaan je niet helpen" (student 5, persoonlijke communicatie, 17 november 2022).

Er zijn ook studenten die juist verwacht hadden dat dit een grote overgang zou zijn, wat uiteindelijk bleek mee te vallen.

"Bevalt best wel prima. Ik had het erger verwacht. Daar bedoel ik mee: ik had meer verschil verwacht zeg maar, van voorgaande scholen. Maar het enige is gewoon de zelfstandigheid. Ze hebben allemaal gezegd dat het echt een hele grote overstap zou zijn. Ik denk dat dat niet voor mij geldt. Want ik kan mij best wel goed aanpassen. Als ik iets niet snap, dan is dat mijn probleem en dan moet ik dat zelf regelen" (student 4, persoonlijke communicatie, 16 november 2022).

"Zo relatief spannend ook weer niet, maar wel uhm, weer wat nieuws. Want ik heb zelf voor deze opleiding gekozen, leek mij een hele interessante opleiding. Vind ik nog steeds een hele interessante opleiding. Die overgang is gewoon een beetje vanzelf gegaan" (student 3, persoonlijke communicatie, 16 november 2022).

Er zijn natuurlijk ook dingen die studenten tegenvielen. Dit kan bijvoorbeeld te maken hebben met vaardigheden die minder geoefend zijn op Park Neerbosch.

"Samenwerken viel tegen. Daar heb ik nooit samengewerkt eigenlijk, ik kan gewoon samenwerken met iedereen, maakt niet uit wie het is. Daar is er nooit wat van gekomen, omdat die andere kinderen, een beetje raar gezegd, maar dat gewoon niet kunnen. Ik was daar ook een beetje een buitenstaander" (student 4, persoonlijke communicatie, 16 november 2022).

Een medewerker van team PaO geeft nog een ander voorbeeld waardoor studenten na de overgang uit kunnen vallen. Een student kan bijvoorbeeld tegen een eerder gegeven advies in gaan of een verkeerd beeld hebben van een opleiding. Het komt ook weleens voor dat een student niet op tijd aangeeft dat hij/zij hulp nodig heeft.

"Een voorbeeld van twee leerlingen die al gestopt zijn, dat heeft dan toch te maken met het verkeerde beeld dat ze hadden van het studeren op het MBO. We weten ook van studenten die eigenlijk een negatief advies krijgen vanuit Park Neerbosch, om niet op het MBO te gaan studeren; dat dan toch gaan doen en het dan ook niet redden. Dan ligt het toch wel aan die mate van zelfstandigheid, zelfredzaamheid" (respondent 1, persoonlijke communicatie, 8 november 2022).

4.8 Conclusie bevindingen

Iemand met een beperking moet dezelfde kansen hebben als iemand zonder een beperking volgens het VN-verdrag (Kennispunt Passend Onderwijs MBO, z.d.). Uit de interviews met studenten komt naar voren dat alle studenten het naar hun zin hebben op hun opleiding. Ze geven aan dat de locatie en de klas fijn is, dat ze geaccepteerd worden en dat er geen onderscheid wordt gemaakt over wie er nu wel of niet afkomstig is van het VSO.

De studenten die destijds gestart zijn op hun nieuwe opleiding geven een aantal dingen terug over de overgang naar het MBO: de een vond de overgang spannend maar is snel op zijn plek terechtgekomen, de ander heeft de overgang als een frisse start ervaren. Er zijn ook studenten die hadden verwacht dat de overgang groot zou zijn, maar dat het uiteindelijk bleek mee te vallen en dat het als vanzelf ging.

Samenvattend zijn de omgeving, de motivatie van studenten en de mate van zelfstandigheid de grootste verschillen tussen het VSO en het MBO. Met de omgeving wordt door studenten onder andere de grootte van de klassen, de grootte van het gebouw en de lokalen bedoeld. De motivatie van studenten wordt gekoppeld aan het wel of niet komen opdagen, je aan de regels houden en dat iedereen voor zichzelf komt. De mate van zelfstandigheid wordt niet alleen negatief ervaren; je doet het immers voor jezelf en je moet zelf om hulp vragen als dat nodig is.

Een terugkerende vaardigheid is samenwerken. Leerlingen geven daarover aan dat ze dit te weinig hebben geoefend op Park Neerbosch en dat ze hier tegenaan lopen op het MBO.

Als er wordt gekeken naar de reden waarom studenten uitvallen na het maken van de overgang, heeft dit vaak te maken met het verkeerde beeld dat studenten hadden van het studeren op het MBO. Ook zijn er studenten die vanuit Park Neerbosch een negatief advies krijgen om te studeren op het MBO. Als ze dat alsnog doen, kan het zijn dat ze het niet redden. Dat heeft onder andere te maken met de mate van zelfstandigheid en zelfredzaamheid. Vanuit Steunpunt Passend Onderwijs en Kennispunt Passend Onderwijs (z.d.) gezien is het belangrijk voor een leerling om duidelijk te hebben welke vaardigheden van hem of haar worden verwacht in een beroep en dat de leerling een realistisch beeld van het beroep heeft. Als hier twijfels over zijn, is het van belang om hier open over in gesprek te gaan.

5. Hoofdconclusie

De hoofdconclusie zal beschreven worden aan de hand van vier conclusies die samen antwoord zullen geven op de hoofdvraag, namelijk: *Wat hebben eindexamenleerlingen VMBO-T van Park Neerbosch met een extra ondersteuningsbehoefte nodig om een succesvolle overgang te kunnen maken naar het ROC Nijmegen en wat betekent dit voor de begeleiding van de leerlingen?*

Begeleiding

Er worden veel verschillende activiteiten georganiseerd op Park Neerbosch om leerlingen te ondersteunen in de overgang naar het MBO, denk hierbij aan kennismakingen met het MBO, beroepskeuzetest en bedrijven bezoeken. Echter geven leerlingen aan dat deze activiteiten nog te algemeen zijn. Ze zouden graag meer in gesprek gaan over welke vaardigheden er nodig zijn op het MBO en wat ze nu echt kunnen verwachten van lesdagen op het MBO waardoor ze zich meer voorbereid voelen. Daarbij wordt er ook aangegeven door leerlingen en docenten dat 'samenwerken tussen leerlingen' nog te weinig wordt geoefend. Samenwerken en het oefenen van andere vaardigheden zou volgens de leerlingen al eerder in hun schoolloopbaan aan bod kunnen komen.

Verwachtingen

Veel leerlingen hebben de verwachting dat de overgang naar het MBO groot zal zijn. Dit komt volgens hen vanwege het moeten verlaten van hun vertrouwde klas op het VSO en de spanning om naar een nieuwe plek te gaan met nieuwe mensen en persoonlijkheden. Leerlingen hebben dus angst voor het onbekende. Daarin is het belangrijk voor de begeleiding om hier al vroegtijdig met leerlingen over in gesprek te gaan. Voor een succesvolle overgang is het van belang dat leerlingen een passende studiekeuze maken. Sommige leerlingen hebben nog geen duidelijk beeld welke studiekeuze/beroep passend is. Een leerling kan hierin ondersteund worden door het aanbieden van een goede loopbaanoriëntatie. Ook is het goed om samen met de leerling te kijken naar zijn/haar kwaliteiten en belemmeringen. Om op het MBO van de juiste aanpassingen en voorzieningen gebruik te kunnen maken, is het belangrijk dat een leerling zijn/haar ondersteuningsbehoefte kenbaar maakt. Soms kiest de leerling ervoor om dit niet te delen. Hij/zij wil gelijk behandeld worden en/of met een schone lei beginnen op de nieuwe opleiding. Het is voor de begeleiding dan van belang om met de leerling in gesprek te gaan waarom dit wel helpend zou kunnen zijn.

Ondersteuning

Leerlingen die de overgang gaan maken zijn voor de start al in beeld op het ROC Nijmegen waardoor wensen vanuit beide partijen al naar elkaar uitgesproken kunnen worden. Er worden veel verschillende voorzieningen ingezet om leerlingen na de start te begeleiden wat door de leerlingen als prettig wordt ervaren. Ze kunnen op iemand terugvallen wanneer dit nodig is. Echter geven ze wel aan dat vakdocenten vaak weinig kennis hebben over bepaalde gedragsproblematieken en waar ze de leerling in kunnen begeleiden. Dit zouden leerlingen wel fijn vinden omdat ze het merendeel van de tijd in de klas zitten. Echter hebben docenten het erg druk en kunnen deze leerlingen voor hen als 'extra' voelen.

Leerlingen geven aan dat de overgang succesvol is als ze een goede voortgang hebben op het MBO. Dit heeft te maken met het halen van goede cijfers en daarnaast met het verder kunnen ontwikkelen van jezelf waarin de begeleiding hen kan ondersteunen.

Bevindingen

Veel leerlingen zijn positief over hun start op het ROC Nijmegen, ondanks dat het voor sommigen wel spannend was in het begin. De begeleiding die ze hebben gekregen vanaf de start was hierin ondersteunend. Ze konden altijd op iemand terugvallen wanneer dit nodig was. Echter wordt de overgang niet per se gezien als groot, maar eerder als verschillend van Park Neerbosch. Leerlingen ervaren grote verschillen. Voor hen zit dat met name in de omgeving, andere studenten, hoeveelheid samenwerken en de mate van zelfstandigheid.

Eindconclusie

Voor eindexamenleerlingen VMBO-T van Park Neerbosch met een extra ondersteuningsbehoefte is de overgang succesvol op het moment dat ze de juiste opleiding hebben gekozen en zich fijn voelen op hun studie. Daarnaast geven ze aan dat een goede voortgang van hun opleiding ook belangrijk is. Hiermee bedoelen ze het behalen van goede cijfers en het verder kunnen ontwikkelen van zichzelf. De leerlingen vinden het belangrijk dat de begeleiding met hen in gesprek gaat over wat er van ze verwacht wordt op het MBO, het kiezen van een juiste opleiding, welke vaardigheden ze nodig hebben en dat de begeleiding ze de ruimte biedt om deze te oefenen. Daarnaast vinden leerlingen het belangrijk dat ze op het MBO op iemand terug kunnen vallen. Het is dus voor de begeleiding belangrijk dat ze beschikbaar zijn als daar behoefte aan is. Tot slot wordt er aangegeven dat ze het belangrijk vinden dat de begeleiding van studenten kennis heeft van verschillende gedragsproblemen zodat studenten op de juiste manier ondersteund kunnen worden.

6. Discussie

Aan de hand van de literatuurstudie en gesprekken met de medewerkers van team Passend Onderwijs was de verwachting binnen het onderzoek dat de overgang van het VSO naar het MBO als heel groot ervaren zou worden. Echter is in de resultaten terug te zien dat de leerlingen het wel spannend vonden, maar de meeste leerlingen gaven aan dat het wel meeviel. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat Park Neerbosch en ROC Nijmegen al veel goede dingen doen om een leerling te ondersteunen in het maken van de overgang van VSO naar MBO waardoor de leerlingen het misschien als een minder grote stap hebben ervaren. Daarnaast hebben de onderzoekers gemerkt dat de begeleiding rondom de leerlingen het vooral heeft over een grote overgang waardoor leerlingen deze verwachting ook kunnen creëren.

Ook is in paragraaf 1.5, tabel 1 en 2 te zien dat het percentage VSV bij niveau drie en vier een stuk lager ligt dan bij niveau een en twee. Aan de start van het onderzoek is ervoor gekozen om samen te werken met Park Neerbosch. Daarnaast is er nog een andere VSO school in Nijmegen binnen de Aloysius stichting, namelijk Aventurijn. Op Aventurijn zitten leerlingen met het uitstroomprofiel dagbesteding, arbeid of MBO niveau een en twee. Omdat de onderzoekers zich hebben gericht op Park Neerbosch, weten de onderzoekers niet of leerlingen van Aventurijn hetzelfde denken over de overgang naar het MBO als leerlingen van Park Neerbosch. Om dit te checken, zou een aanbeveling voor vervolgonderzoek gericht kunnen worden op Aventurijn met uitstroomprofiel MBO niveau een en twee. Pas dan kan er antwoord gegeven worden of de overgang naar het MBO door leerlingen van een lager uitstroomprofiel hetzelfde wordt ervaren als voor op Park Neerbosch.

7. Aanbevelingen

Aanbeveling rondom innovatieve product

Uit onderzoek is gebleken dat het maken van een passende studiekeuze verband houdt met de kans van slagen op het MBO. Het is belangrijk dat een leerling tijdig gaat oriënteren met betrekking tot het maken van een keuze voor een vervolgopleiding en zich bewust is van zijn/haar kwaliteiten en belemmeringen. Om een succesvolle overgang te kunnen maken naar het MBO is het van belang dat je als student op een zo passend mogelijke plek zit, begeleiding krijgt wanneer het nodig is en dat de opleiding die de student volgt als haalbaar wordt gezien, waarin de student genoeg kans heeft om te slagen.

Park Neerbosch heeft een loopbaanoriëntatieprogramma waarin leerlingen worden voorbereid op het maken van een beroepskeuze. Volgens geïnterviewden blijkt dat dit niet als voldoende wordt ervaren. Er wordt nog te weinig binnen de klas gesproken over de overgang naar het MBO. Leerlingen hebben het gevoel dat ze niet voldoende ondersteund worden in het maken van de overgang en overzien niet altijd wat hen te wachten staat. Respondenten geven aan dat sommige leerlingen weinig zelfkennis hebben en het onbekende uit de weg willen gaan, wat het aansnijden van dit onderwerp lastig kan maken.

Op basis van bovenstaande zal hiervoor de volgende aanbeveling worden gedaan: Het ontwikkelen van een werkvorm waarin leerlingen en docenten op een speelse en laagdrempelige manier met elkaar in gesprek gaan over thema's die te maken hebben met de overgang naar het MBO. De werkvorm zal bestaan uit een aantal kaartjes met stellingen die gekoppeld zijn aan de sleutelmomenten die ECIO in een stappenplan heeft omschreven. Deze sleutelmomenten brengen het studieproces dat een leerling doorloopt in kaart. In de spelvorm komen de eerste vijf sleutelmomenten van ECIO aan bod: kiezen, aanmelden, kennismaken, betalen en begeleiden. Er is gekozen voor de eerste vijf sleutelmomenten aangezien deze thema's het meest betrekking hebben op de overgang naar het MBO.

Het doel van het ontwikkelen van deze spelvorm is dat er binnen de klas ruimte ontstaat om te praten over de overgang naar het MBO. Op deze manier wordt een leerling voorbereid op wat hem/haar te wachten staat, ondervindt een leerling meer inzicht in welke stappen hij/zij doorloopt en kan een leerling nadenken over zijn/haar eigen kwaliteiten en belemmeringen. Het dient als het ware als een checklist om te kijken in hoeverre een leerling zich genoeg voorbereid voelt op de overgang naar het MBO en welke vervolgstappen hij/zij eventueel nog moet zetten. Door leerlingen en docenten samen deze spelvorm te laten uitvoeren, kan de begeleiding direct ervaren waar leerlingen tegenaan lopen en is het aan hen de taak om deze bevindingen mee te nemen ter verbetering van de begeleiding voor leerlingen. Om de spelvorm ook bruikbaar te maken voor het MBO kunnen laatstejaars VSO leerlingen met eerstejaars MBO studenten in gesprek gaan met behulp van dit spel zodat het contact tussen de leerlingen onderling gestimuleerd wordt en ze van elkaar kunnen leren. Op korte termijn zullen leerlingen hopelijk met behulp van deze spelvorm meer bezig zijn met hun studiekeuze en op langere termijn kunnen leerlingen in de toekomst een betere studiekeuze maken, wat hopelijk leidt tot meer tevredenheid en minder voortijdig schoolverlaters.

Overige aanbevelingen

- Ten eerste zou het ontwikkelen van een MBO keuzedeel een aanbeveling zijn. Hiermee wordt bedoeld dat leerlingen van het VSO al verschillende lessen kunnen gaan volgen op het MBO, maar dat bijvoorbeeld ook docenten van het MBO al lessen komen geven op het VSO en vice versa. Hierdoor kunnen leerlingen al een beter beeld krijgen van het MBO. Dit zou een mooie aanvulling kunnen zijn op het bestaande loopbaanoriëntatieprogramma van Park Neerbosch.
- Ten tweede is het volgens de studenten en collega's op het MBO van belang dat docenten kennis hebben van de verschillende gedragsproblemen. Nu wordt er een verschil ervaren tussen de docent op het MBO die voornamelijk gespecialiseerd is in een vak en een docent op het VSO die naast zijn/haar vakkennis heeft van verschillende gedragsproblemen. Het verder ontwikkelen van kennis over gedragsproblemen bij vakdocenten op het MBO zou een tweede aanbeveling zijn. Dit zou mogelijk gemaakt kunnen worden door middel van scholingen/cursussen.
- Als derde aanbeveling wordt het contact met mentoren op casusniveau aangegeven. Medewerkers op het ROC Nijmegen hebben nu voornamelijk contact met de decaan van Park Neerbosch. Het zou volgens hen fijn zijn als er meer contact is met de voormalige mentor van de leerling op casusniveau, waardoor ook de ondersteuningsvraag van de leerling duidelijker wordt.
- Ten vierde kunnen beide partijen nog meer investeren in de samenwerking. Zo kunnen meer medewerkers van team Passend Onderwijs een bezoek brengen aan Park Neerbosch. Ook kunnen er meer medewerkers van Park Neerbosch een bezoek brengen aan het ROC Nijmegen. Op deze manier leren beide partijen de andere partij beter kennen en kunnen ze op die manier de leerlingen nog beter informeren en begeleiden in de overgang naar het ROC Nijmegen.
- Als laatst kunnen meeloopdagen op het MBO nog realistischer worden gemaakt voor de leerling, waardoor de leerling ook weet wat hij kan verwachten van een daadwerkelijke lesdag.

8. Literatuurlijst

- CBS. (z.d.). *Wat zijn voortijdig schoolverlaters?* Geraadpleegd op 3 januari 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/faq/specifiek/wat-zijn-voortijdig-schoolverlaters->
- Dienst Uitvoering Onderwijs (2022). *25PN ROC Nijmegen eo: MBO Factsheet, schooljaar 2019 - 2020. Nieuwe voortijdige schoolverlaters definitieve cijfers (versie 2)*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Geraadpleegd op 9 oktober 2022, van https://duo.nl/open_onderwijsdata/images/25pn-roc-nijmegen-2019-2020.pdf
- ECIO. (2020). *Sleutelmomenten studieproces in kaart*. Geraadpleegd op 5 december 2022, van <https://ecio.nl/sleutelmomenten-studieproces-in-kaart-studenten/>
- Feldman, R.S. (2016). *Ontwikkelingspsychologie* (3e druk). Amsterdam: Pearson Benelux.
- Fermin, B. (2019). *Succesvol diplomagericht onderwijs voor jongeren in een kwetsbare positie*. Sociaalbestek. Geraadpleegd op 29 september 2022, van <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s41196-019-0055-9.pdf>
- Inspectie van het Onderwijs. (2022). *De Staat van het Onderwijs*. Geraadpleegd op 5 december 2022, van <https://open.overheid.nl/repository/ronl-bd99589327433248047bb3144fdca5c2471a5636/1/pdf/de-staat-van-het-onderwijs-2022.pdf>
- Jakop, R., & Van Hintum, M. (2019) *Ontwikkelingspsychopathologie bij kinderen en jeugdigen* (3e druk). Coutinho.
- Kennispunt Passend Onderwijs MBO. (z.d.). *Wettelijke kaders*. Geraadpleegd op 15 december, van <https://passendonderwijsmbo.nl/beleid-en-regelgeving/wet-en-regelgeving/wettelijke-kaders/>
- Ministerie van Cultuur, Onderwijs en Wetenschap. (z.d). *Jongeren in kwetsbare positie*. Geraadpleegd op 5 december, van <https://www.ocwincijfers.nl/themas/jongeren-in-een-kwetsbare-positie/>
- Park Neerbosch. (z.d.). *Welkom bij Park Neerbosch!* Geraadpleegd op 29 september 2022, van <https://www.parkneerboschnijmegen.nl/>
- Rijk van Nijmegen. (2021). *Bestrijden voortijdig schoolverlaten en begeleiden kwetsbare jongeren VSV-programma Rijk van Nijmegen 2021 - 2024*. Geraadpleegd op 5 december 2022, van <https://nijmegen.bestuurlijkeinformatie.nl/Document/View/8704b93b-8f40-4a14-9c01-8ff981a23e59>
- ROC Nijmegen. (2020). *Brochure arrangementen & voorzieningen Passend Onderwijs*.
- ROC Nijmegen. (z.d.-a). *Een MBO-opleiding kiezen*. Geraadpleegd op 5 december 2022, van <https://www.roc-nijmegen.nl/mbo-opleidingen>

- ROC Nijmegen. (z.d.-b). *BBL en BOL*. Geraadpleegd op 5 december 2022, van <https://www.roc-nijmegen.nl/mbo-opleidingen/leerwegen>
- ROC Nijmegen. (z.d.-c). *Expertisecentrum*. ROC Nijmegen. Geraadpleegd op 15 september 2022, van <https://hi.roc-nijmegen.nl/weten-en-regelen/onderwerpen/studentbegeleiding/expertisecentrumgen>.
- ROC Nijmegen. (z.d.-d). *Passend onderwijs*. ROC Nijmegen. Geraadpleegd op 7 oktober 2022, van <https://hi.roc-nijmegen.nl/weten-en-regelen/onderwerpen/studentbegeleiding/passend-onderwijs-pao>
- ROC Nijmegen. (z.d.-e). *Missie, visie & ambitie van ROC Nijmegen*. Geraadpleegd op 21 september 2022, van <https://www.roc-nijmegen.nl/organisatie/doelstelling-missie-en-visie-van-roc-nijmegen>
- Rijksoverheid. (z.d.). *(Voortgezet) speciaal onderwijs*. Geraadpleegd op 1 november 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/speciaal-onderwijs>
- Schouten, E. & Jolink, M. (2020). *Bijdragen aan een succesvolle overgang van V(S)O naar MBO voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften*. ECIO. Geraadpleegd op 22 september 2022, van <https://ecio.nl/wp-content/uploads/sites/2/2020/03/BIJDAGEN-AAN-EEN-SUCCESVOLLE-OVERGANG-VO-MBO.pdf>
- Steunpunt Passend Onderwijs, Kennispunt MBO Passend Onderwijs. (z.d.). *Checklist: negen ingrediënten voor een succesvolle overgang V(S)O - MBO* (Met tips en praktijkvoorbeelden).

9. Bijlagen

Bijlage 1: Een succesvolle overgang volgens geïnterviewden

